

GARBIÑE

Katalina Eleizegi

KATALINA ELIZEGI

GARBINE

Hiru egintzetan eratutako antzerkia

Koordinaketa: A. Egaña
Azala: Txakel & Asociados
Maketazioa eta Imprimaketa: Artes Gráficas Lorea, S.L.
Donostia
Lege Gordailua: SS-963/94
Donostian, 1994.go Urria

SARRERA

Agur adiskideok:

Hona hemen beste liburuxka bat!.

Batzuk ikaslan bat bezala hartuko duzue beste batzuk ordea, eta espero gehienak, ikas-jolas bat bezala.

Aurreko urteetan ezagutu duzuen lan-jolas mota bat eta azkenean autorea, antzerkia, mezu eta ikuspuntu desberdina, eta saria ere jasotzeko modua.

Katalina Elizegi (1889-1963) donostiarra, bere biografian dion bezala maixtra eta idazlea, zein atalek ote zuen garrantzi gehiago?.

Zoritxarrez ez dakigu gehiegi bere bizitzaz, baina bere lan honen bidez gure historia eta ohituren zati baten berri ematen digu.

Eskerrak hemendik Azpeitiko Antzerki Topaketaren antolatzaileei eta zuei, berriz, baliogarria izan dezazuela liburuxka honen irakurketa.

M.ª Jesús Aranburu Orbegozo

KATALIN ELIZEGI:
antzerkira jalgi zen emakumea

1916ko Donostia festazalean gaude. Bazter oro aire berritzaileek jorik eta kultura baikortasun betean. Mugimendu berri hauek gerrak zapuztuko ditu, eta gerra osteak, itxuraldaturik baina, berpiztaraziko gero.

Euskal Herrian, egoerak hala behartuta seguruenez, berrizale baino euskalzale diren Lore-Jokoak plaza, areto zein frontoietan handikiro ospatzen dira, eta katea ez dadin eten, poesia, narrazioa eta antzerkia saritzen dira.

Kroniken arabera Katalina Elizegi emakume isila, zintzoa eta gaixotia da, baina beste zerbait ere bazela adierazi zigun fikzioan murgildu eta ausart plazara jalgi eginez.

Zorioneko bera! eta zorioneko gu!: izan ere, letra larrietan idazten den historiaren baitan, letra ttipiz, argumentuaren ildo nagusiari hari finex josia, emakumearen egoera gure amonen garaian ezagutarazten baitigu.

Abertzaletasunak zer eskatzen zien orduko emakumeei jakin ahal dugu prentsaren bidez, gutxi asko, ez dena ordea. Zeren, esanak, esangabeak baino amestuak, eginak zein egingabeak, idatzi ez zirelakoan bainago, eta arrazoi bila hastekotan, emakumeak beraiek artean andre eta jabe izatetik urrutiegi egotea litzateke bat.

Orduko paperak arakatzuz bat ohartzen da letretan ausartu ziren gutxi haietako gehienek, noiz abertzaletasuna soila noiz abertzaletasuna gehi kristautasuna, bultzatzen -eta are predikatzen- izan zutela erantzukizun. Katalin Elizegik ere horixe landu zuen eta testigantza interesgarria utzi digu bere epopeietan.

Bere LORETIN erromatarrek azpiratu nahi gintuztenekoa bildu zuen, eta GARBIÑEko pertsonai nagusia, Nafarroako Erregearen alde borrokan izanda zen. Horrela, zergatia eta nongotasuna gure iragana mitikoan kokatuz, ikusleak denbora pasa atseginean eman ez ezik, hunkitua ere aldegingo zuen aretotik.

Datu historikoez gain, "emakume euskaldunak guztirako gertu egon behar du", jarri zuen amona baten ahotan. Loretik, berriz "ez naiz emango apaingallu edertasunen zale, azkatasuna bakarrik, azkatasuna nahi dut", erantzungo dio. Lehenean gaude.

1916an Donostian saritu eta antzesturiko GARBIÑEN, ongia, gaizkia, amodioa, betiko kuestioak oraindik konpondu gabeak ikutu eta oholtza gainera eraman zituen, gaurregun nekez imajinatu dezakegun giro antzerki zalera eraman ere. Berreskuratuko al dugu noizbait 36an galdutako antzerki zaletasun hura?

Maite Gonzalez Esnal

Katalina Elizegi

Baita jarraian doazkizuen orri horietan
 baina jarraian doazkizuen orri horietan

7

Edera baxka gurea.
 Dorote itxas baxka
 Jangotikoa, gure baxka egua
 Aita gurea baxka
 Berta itau gaitoren
 Lendea nuen auzkoa
 Alkar maite gurea
 Bioten.
 Peries.
 Dorote, gurea, baxka, gurea
 gaitoren gaitoren.
 Dorote, edei gaitoren
 Baxka, jangotikoa, gurea, gurea
 Dorote, gurea, baxka, gurea
 Berta itau gaitoren
 Lendea nuen auzkoa
 Alkar maite gurea
 Bioten.

Baina jarraian doazkizuen orri horietan Katarineren izpirituak
 bizirik dirau Erausoko Katalinaren mentura eta kalenturetan eder-
 ki eta gozo katramilaturik.

*Andoni Etxebarria aktorea "Garbiñe" antzezlaneko
"Ugarte-Zar" paperean*

"GARBIÑE"

"Laraingo Jauna"

"Garbiñe" ren egileari
 Liakz-biotzek
 Egilegorren Joseba
 1923-

Joseba Egilegor aktorea "Laraingo Jauna"ren paperean,
 "Garbiñe"ren idazleari eskeinitako argazkian.

Donostiako Antzoki Zaharrean eskeini zen "Garbiñe"n bi une.

Katalina Elizegi

Liburu honetan aurkezten den "Garbiñe"n testua, antzezlanaren jatorrizko argitarapenaren faksimil bat da.

Ahal den neurrian gaur egungo irakurleei, "Garbiñe" argitaratua izan zen garaira hurbiltzea da gure asmoa.

Lehenengo argitarapen hau, Tolosako E. Lopezen etxean egin zen 1917. urtean, eta bere neurriak 20 x 12,8 zm.koak ziren.

Eskerrak ematen dizkiogu Donostiako Koldo Mitxelena Kultur Uneko liburutegiari, argitaraldi hau egiteko eman dizkiguten erraztasunengaitik.

Eskerrik beroenak ere Eleizegi sendiari hartutako lanagatik, eta bere argazki eta eskuiskribuak eskeintzeagatik.

GARBIÑE

G A R B I Ñ E

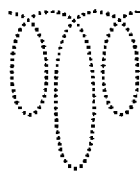
lru egintzetan eratutako antzerkia
eta 1916'garén urtean, Donosti'ko
Euzkel-ikustetan saritua :- :- :-

Elleizegi'tar Katarine'k idatzia

TA

Donosti'ko "Euzkel-lzkundeko Uri-Eskola'k"

TAJUTU TA ANTZOKITUA

Tolosa'n: E. Lopez'en etxean

:- :- 1917'an. :- :-

BANAKETA.

<i>Garbiñe</i>	Ugañte'ko alaba	<i>Añieta andere</i>
<i>Lide</i>	Lafain-jauregiko alaba	<i>Aranburu »</i>
<i>Mañu-aztia</i>	Itxura gaiztoko emakume zafa	<i>Olaso »</i>
<i>Kontxesi</i>	Ugañte'ko neskamea	<i>Ariztegieta »</i>
<i>Ibon</i>	Jaunsoro-etxeko jauna	<i>Beorlegi jauna</i>
<i>Ugañte-zaf</i>	Garbiñe'ren aitona	<i>Etxebetia »</i>
<i>Lafain</i>	Lide'ren aita	<i>Egilegor »</i>
<i>Eguñtza</i>	Befogei bat urteko jauna	<i>Lasa »</i>
<i>Txomin</i>	Gizon nekazaria	<i>Arozamena»</i>
<i>Gaspar</i>	Lafain'go moñoya	<i>Arostegi »</i>
<i>Zaindaria</i>	Lafain'go gudari-buru	<i>Toñegarai »</i>

Andere-laguna, bi aurreko edo testigu, moñoi mutiko bat eta gudariak.

LENENGO EGINTZA.

XIII'garfen cunkialdian gertatua bezela antzetzuko du.

Antzerkian ageftuko da, Lafain-jauregiko gizategia. Eskuitara ate ta leyo bat. Atca Lafain'go jaunaren lo-gelakoa. Ezkeretara bi ate. Lenengo atea etxebařenerako, ta bigarrena izango da ezagutzen ez dan ate txiki bat. Atzean sařera apain zabal bat. Eskuitan alki aundi edef bat, aldamenean beste txiki bat duela. Ezkeřaldean mai bat zintzafi batekin. Nun nai exeri-alkik ta beste mai txiki bat idaztiak gařean dituela. Gizategi au oso apain egongo da ta etxe-tresnak bezela janzkerak ere aro artako antzekoak izango dira.

Eskeř-eskuyak egintzalienak.

LENENGO ATALA

LARAIN jauna, ta LIDE

(Lafain jauna alki ederean exerita dago ta aldameneko txikian Lide "Testamentu zafeko" idaztġan Dabid'en Edestiaren bukaera, bere aitari irakuftzen ari zayo. Biak oso apařak, bařian beltzez jantziak daude. Lide'k idaztia itxi ta mai-gařera darama, bere aita itz egiten duen bitartean.)

Lafain . . . Alditik aldira edereago deritzat askotan irakuri ta entzun dedan Dabid erege ospatsu ta deunaren edesti orixe: gauf bařion blař edereago. ġNor ez da adorez betetzen, ikusten duenean artzai argal ura, bere aita eta anayak ezertakotzaz etzeukaten mutiko ura, pixkaka-pixkaka, igotzen dala Israel'ko eregear-en jařlekuan eseritzera,

Asiera, batez ere, edera da. Goliat pilisteo-
tar gizon indartsu arek, israeldarrek ikaratuta
dakarzki ezertarako gauza ez dirala....

¡Nola ote zeuden gudari israeldarren agintar-
iak! An ba-negoke bezela nabaitzen det beren
estutasuna.

Zuk ezdakizu, Lide, zer naigabea dan gudari-
-buru batentzako, bere mendekoak argalduak
eta ikaratuak ikustea.

Lide ¿Beñere arkitu al zera orrela, aita?

Larain. . . . Bai, bein. Orengatik dakit zer dan atsekabe
ori. Inguruko jaun batzuek, ni artean gaztea
nintzala, alkaritu giñan; eta geren mendeko ba-
tzuek artuta, joan giñan Napañu'ko eregearen
ikuñiñaren mendean guda egitera.

Eraman ginduzten ego alderontz, Aprika'ko
gizatarak zeuden aldera ¡Beñere etzait aztuko
ango beroa! Gu, euzkeldunak, motelduak
geunden eguzki ikaragariaren azpian; eta
aprikatarak beñiz, gure arerioak, ba-ziruditen
bero geyago izanaz biziago arkitzen zituztela
beren buruak. Eruz ziran gañera, ta gu gutxi.

Ontan iritxi zan ba, alkar jotzeko garaya.
¡Alpeñik! Gureak geldirik zeuden. ¡Añera mu-
ñilak! esaten genioten. ¡Bai zera! Lotsaturik
geronok jañi giñan aña-añean, eta orduantxe
batzuek jañaitu ziguten. Geyenak ezin zuten
ordea. Beroak eta egañiak gaxotuak bai-zeu-
den.

Ala ere, Jaunaren laguntzaz ez genduen
atzera egin, añera baizik; bañan nik ezdakit
zenbat guretar gelditu ziran ilda, luñ kixkal-
gañi añtan.

Lide ¡Ori negargaña da guda! ¿Zergatik ote da
ludi ontan orñbesterañoko elkar ezin ikusia?

Lafain . . . Nik bezin ondo dakizu, gizaldia txafera makuftua datořela bere zustraitik; eta gure lenengo gurasoak egindako obenaren naigabeak gerokin daramazkigula.

Lide Bai, aita. Ori ofela dala ezagutzen det; bañan, nik esan nai nukeana da, naigabe oyek, alkař lagunduaz gutxitu beařean, gerok, geren bekaizkeriz ugaritzen ditugula.

Lafain Gaztea zera oraindikan, gizonaren argaltasuna ezagutzeko. Eřitařak alkařekin ongi ezin etoři bagera, ĩnola nai dezu maitatzea, gu-gandik uruti bizi diranak?

(Oyuak eta eskanbila entzuten dira atari aldetik, eta oyu aen tařtetik itz oek:)

(Bařenen) ĩlxo, zorgin gaxto ori! Zuk gaxotu dezu nere auřa.

Lafain Orain ere, Mañu aztiarekin dute zerbait. Askotan esaten dizut, Lide, ez detala nai emakume ori emen ageřtzea.

Lide ĩKupigafia da ba gaxoa! Gañera, auzokideak uste duten añaiko gaxtoa ez du izan beař. (Lide altxatzen da ta leyořik begiratzen du.)

Lafain Zuretzako guztiak onak dira. Oraindik ez didazu ifloregatik esan gaxtoa dala.

(Beřiz ere oyua entzuten dira esanez:)

(Bařenen) ĩOfi....! ĩOfi....!

Lide ĩAital ĩJotzera dijoaz! Emakume ori etxean sařtzera noa....

Lafain Ez dezu ofelakorik egingo.

Lide ĩAita! Nere amak ere (G. B.) kupida zion, eta berak ere sařtuko zuen....

(Atadian emakume-kafaxi bat entzuten da.)

Lafain Nai dezuna egizu ba....

(Lide laxterka joaten da atzeko sařeratik.)

BIĞAREN AṬALA

LARAIN bakarik, gero LIDE, MAÑU ta GASPAR.

Lafain. . . . ¿Nork esaten dio ezetz? Nik beintzat ezin det. Emaztea il eta orixen besterik etzait gelditu. ¿Zer egin beař det nik, bere zoriona besterik! ¿Eta ain ona da ta! Etzayo gogoratzen iñork ere gaiztakeririkan egin lezakeanik. ¿Nola ba? Guztiok bera bezelakoak ba-giña, ludi au zeru edeř bat izango litzake. (Altxatzen da, ta leyotik begiratzen du) ¡Ixildu ditul! Zerbait esango zien, egunero baño geyago eskuba zabalduaz, ta or dijoaz txintik atera gabe.

¿Mañu aztiz zer egin ote du? (Uřatz otsa maladian gora norbaitzuk baletorřkie bezela entzuten da) ¡Ez al du gora ekařiko! Diranak dirala, gora datoz ba..... (atzeko saferara joanaz dio:) Nik esan detana: gora dakař iñork begiz ikusi ezin duen atso ori..... (Eřitan bezela).

(Au esanez sařtzen dira gelan, Lide, besotik Mañu daramala, ta atzeraxeagotik Mañu aztiaren makilarekin Gaspar, Lafain'go mofoya.—Lide'k exerı erazitzen du aztia alki batean, eta Lafain'ek bitarřtean dio:) ¿Zer tarako dakařzu oneraño?

Lide. . . . ¡Azketzi, aita! Jo egin dute, ta beřizere ařapatuko ba'lute, beste ořenbeste egingo lioteke onenean. Ořengatik etxean eduki nai det, bes-teak joan bitarřtean.

Lafain . . . ¿Eta zergatik ez dezu eskaratzean utzi?

Lide Mořoyak ere ezin ikusi dute.

Lafain . . . Zerbaitegatik izango da. (Mañu'ri begiratuaz.)
¿Ez al da ořela, Mañu?

Mañu Etzazula uste, jauna, detan almena gaitz egiten

ibiltzen detala. Nai ba-nu egingo nuke, ta ofengatik inguru oetan gertatzen diran nairagabien erua, neri ezartzen dirate. Eta ez da ofela. ¡Sinistu ezazu, jauna! Detan almen ori jaritzen det nere senidien zoriona egiteko. (Lide'k Gaspar'i makila eskatzen dio, ta onek makila emanaz dasa:)

Gaspar . . . ¿Zerbait agintzen al dezute, jaunak?

Lide Eguardian gelditu dan zerbait jaki berotu ezazu, ta ekañi zayozu oni.

Gaspar . . . Berialaxen, andere. (Buruba pixka bat makuf-tzen du ta joaten da.)

Lafain . . . Ni ere lo-gelara noa, loxusta bat egitera. Ez gero sinistu, Lide, aurrean daukazun ofen esanik, alde guztietatik gezuñá dariola dago ta....

Mañu Gaxtoa banaiz ere, ez det aingerutxo oni gezuñik esateko ausar'dirik.

Lafain . . . (Joanaz.) Ez dakit ba.... Ez nuke beatza sutan jariko, zure itzaren alde. (Joaten da.)

IRUGAREN ATALA.

MAÑU ta LIDE, gero GASPAR.

Mañu Zure aitak ez dit ezer ere siñistu nai. ¿Zergatik ote da?

Lide Aztiaren izengoiti txar'a daramazu, zuk diotzuna siñisteko. ¿Besteak bezelako biziera zergatik ez daramazu?

Mañu ¡Ai, nere andere polita! On asko egiten det nik edonun. Zuk ez dakizu, zu bezelako zenbat neskatz, beren zalantzetatik atera ditudan. Zuk ere bat-edo-bat izango dezu. ¿Nai al dezu

asmatzea? Ekatzu zure esku zuri eder' ori, ta bereala etorkizuna asmatuko dizut.

Lide ¡Ez, Mañu! Etořkizuna, Jaungoikoak bakaf-
ik daki, ta bere eskuetan dauka. ¿Ez altzera
beratzaz oroitzen?

(Gaspar sařtzen da atzeko sařcratik, esku batean pla-
tera zerbait jakirekin ta bestean edanontzi ta bonbi
bat dakafzkiela. Itzik esan gabe mai gañean jařtzen ditu.
Gero Lide'n ařtean burua makuřtuaz dasa:)

Gaspar ¿Zer geyago agintzen dezu?

Lide Ezer ere ez. Joan zintezke. (Gaspar joaten da
atzetik) Jan ezazu bereala, bestela oztu egingo
da-ta.

Mañu (Jaten asiaz) Zure osasunerako. ¡Au da gauz
edera! Ugaritu bitez zure ondasunak, zure ta
nere zorionean.

(Lide'k pařez edari-ontzira ardoa botatzen dio esanaz:)

Lide Edan ezazu, Mañu.... Alde, alde, poztutzen
zera jo zaituztelako.... ¿ezta ořela?

Mañu Bai orixen beintzat; ura joan zan, eta... bes-
tela ez nuen ořelakorik ařapatuko....

Lide Ni ere poztutzen naiz ba, min geyago ez
dezunean....

Mañu Zure ama bezelakoxen eřukitsua zera, ta
nik beti gogoan idukiko zaituztet. Eta orain
oroitzen naiz lenago asi degun itzaldiaz....
Jaungoikoari ere ez naiz, zuk uste dezun
eskerřgabekoa.... gauř meza nagusian antxe
nintzan. Egia esateko, meza entzuteagatik ere
bai, bañan.... zu ta zure aita, jařleku antzeko
artan ikusteagatik juañ naiz gauř elizara.

Lide ¿Bai?.... Gaizki....

Mañu ¡Zein edera zeunden! Batek bañio geyagok
nik egin detana, egin du.... Zuri begira egon,
meza entzun beařean.

Lide Gaizki egiña. Elizara, Jaungoikoa aintzatze-
ra ta goratzera joaten da, gañerakoak kañika-
rako utziaz.

(Mañu'k noizean bein zer bait jan edo edan egiten du.)

Mañu Guztiok ez gera ordea zu bezin onak.

Lide Ni ere ez naiz ona.....

Mañu Bai, bai.....

Lide Alegiñak egiten ditut izateko; ta ori edoze-
ñek lezake.....

Mañu Baña.....

Lide Zutaz kupitzen naiz, Mañu, ikusten deta-
lako emen goñotatua bizi zerala, ta betiko zo-
riona galtzeko bidean zabiltzala.

Mañu Irudipenak.....

Lide Ez, Mañu, ez; izakera aldatu bea' dezu.
Gau' bertan biziera beñiari asiera eman bea'
diozu, nerekin, baratzan degun elizatxora joa-
naz, eta nerekin an otoitz egiñaz. Ikusiko de-
zu zenbatez obetoago ta atsegiñago biziko
zeran..... Zerura irixteko itxaropenak, asko la-
guntzen ditu gañaztasunak. ¿Nai al dezu?

Mañu Zuk agintzen didazuna ezin ukatuko dizut.
Zure amari ta zuri zo' aundiak dizkitzutet
eta.....

LUGAREN ATALA

Lengoak eta LARAIN jauna.

Larain (Sañubaz) Nik ez dakit zer detan; ezin lorik
egin det (Mañu'ri asafe begiratuaz) ¿Oraindik
emen al dago atso au? Beñiz ere egongo
zera bai zu, aurean oñelakoak jañiezkeru.
(Exeritzen da.)

Lide Oraintxen ginjoazen biok elizatxora, otoitz egitera.

Lafain ¡A zer otoitza izango dan zorgin oñek egingo duena!

Maña Zure alabaren aldamenean, jauna, ta berak esaten dituenaz nere biotzak ere, naiz ez zuk sinistu, goruntz begiratzen du.

Lafain Bai, bai; goruntz eginda nere alabari zer-bait ateratzen diozulako. Beruntz egiteagatik, beste norbaitek geyago ematen ba-dizu, laster da beruntz, zure biotzaren izeneko ori.

Mañu (Altxeaz) Ezagutzen det aurcan ez nazula ikusi ere nai.

(Lide ere altxatzen da.)

Lafain Exeri zaite Mañu. Oso alderdi txarëkoa nago, ta pixka bat alaitzeko ipui bat esan bear didazu. Gai ontan gain gañekoa zera diotenez ta....

Mañu (Exeriaz) Zorionekua izango naiz, Lafain jaunaren ingurutik laño beltzak kentzen ba-ditut.

Lafain Ia bada.

Mañu Ipuya dirudina gertatu da gaur erriyan. ¿Ez al dakizute?

Lafain Ez gero gezurik esan.

Mañu Jauna....

Lafain ¿Zer da bada, zer da, ipuya dirudien gertae-ra ori?

Mañu Inguru guztiak ez du bestetzaz itz-egiten.

Lide Entzun zagun bada. (Lide exeritxen da.)

Mañu Amaika bider joan zerate, zeren emazte ta amarekin gaur meza ondorean, agirian egiten dan jaya ikustera. Aurten, ¡jakiña zegoan! zer egingo zenduten. Andre deun, ongile ta zuzen arik utzi duen utsunea, ezin aztu zenezateke.

Lañain ¿Eta bai al du zer ikusirik esaten ari zera-nak, eta esan beaí dezun gertaerak? Zoaz auí-
era, gure biotzak dauden baño geyago ilundu
gabe.

Mañu Esan nai nuen alegia, oréngatik etzendute-
la gauíko jaya ikusiko, ta zer gertatu dan ja-
kingo.

Lañain ¿Esango al dezu, ala ez?

Mañu Ez asaíetu, jauna..... bereala esango det eta...

Lide Asi zaite, Mañu.....

Mañu Oía bada. Ba-dakizute zezen txiki batzuek
azkatuta ibiltzen dituztela, gauíko egunaz
agirian, gaztedia ayekin jolastu dein.

Gaur ba, zezen ayetako batek ataka ausi
du, ta kafikan gora laxteíka asi da, bidean
aríkitzen zituenak puíukatzeke zorian.....

Lide ¡Jaungoiko maitea! ¿Iñor aía patu al du?

Mañu Ezta iñortxo ere.

Lide ¿Zer gertatu da bada?

Mañu ¿Zer gertatu dan?... Asnasik gabe gelditu
gera guztiok, ikusi degunean jaun gazte bat,
etxe batetik ateratzen, eta zuzen-zuzen zeze-
naren auíera joaten. Batetako gauza izan da:
eldu dio zezenari adaíetatik, eta bere auíean
apal-apal jaí du. Bereala joan zaizka beste
gazte batzuek laguntzera, ta oíela ez da gauí
izan negaígarízko egun bat.

Lide ¡Jaunari eskeíak!

Lañain ¿Eta nor zan jaun gazte ura?

Mañu Ibon.....

(Lide ikaratuta).

Lide ¿Ibon?

Mañu Bai, Ibon; Jaunsoro-etxekoa. Zuen aidea.
(Lide lafi-lafi:)

Lide Eta ¿ez da elbaíitu? ¿ez du ezer izan?

- Mañu* Ezta ezertxo ere.
Lide ¡Zorionean!
Lafain . . . Oraingoan ere ongi irten zayo; baña mutil oñek naigabe gañatzak eraman beañ ditu, bururik gabe ibiltzen dalako beti.
(Lide altxa ta bere aitarengana joanaz)
Lide Aita, ez oñelakorik **esan**. ¡bon gizagajoa!
Lafain . . . Gizagajoa, bai; bere buru ariñagatik.
Mañu (Altxeaz) Nik, nere ipuya esan det. ¿Ez al det saririk irabazi?
Lafain . . . Naikoa izaten dezu etxe ontatik.
Lide Lendabizi, agindu dezuna egin beañ dezu. Atoz nerekin otoitz egitera.
Mañu Pozik. Nik nere itza ez det jaten.....
Lafain . . . Izan liteke..... ba' liteke.....
Mañu Agur, jauna, gaizki esanak azketzi.
Lafain Bai, ta etzaitzela emen geyago ageñtu.
(Mañu ta Lide atzetik joaten dira.)
-

BOSGAÑEN ATALA.

LARAIN bakañik, gero GASPAR.

- Lafain* Etoñiko da bai, bere mingain legunaz, bakoitzari bere aldera itz egiñaz.
Nere alaba Lide oso txoratu da..... bide onean jañi beañ duela ori..... ori..... (Atadian adañ-ots bat entzuten da.) ¿Nor ote datoñ nere etxera? (Leyotik begiratuaz) Bost zaldizko dirala besterik ez det ikusten. (Mai gañean dagon zintzafia jo-tzen du, ta befiz ere leyotik begiratuaz dio:) ¿Zertara ote datoz? Ez aldidate beñi txañen bat ekañiko.

Bat zaftzen dijoan bezela guztia beltzagoa ikusten du, ta utsagatik ikaratzen da.

(Gaspar atzetik saftuaz:)

Gaspar . . . ¿Zer agintzen dezu, jauna?

Lafain . . . Zaindariari esan akiyok ate nagusia zabalduazi dezala, ta maladian bi aldietan ereska-dan, etxean diran mo'oi guztiak jafi ditzala.

Gaspar . . . Bai, jauna. (Joaten da eramanaz aztiarentzako ekafitako platera ta abar).

(Lafain'ek befiz ere leytetik begiratzen du, ta dio:)

Lafain . . . Oraintxen bertaratu dira ba, ta alaere ezin ezagutu ditut, altxa duten autsagatik. (Zaldiarren ufatz-otsa entzuten da, ta befiz adafena ere bai.) ¡Ara! Eguftza da. Aspaldian ez genduen alkar ikusi..... ¿Noiz eto'ri ote da gudatik?

O'ri ere urteak aufera joan zaizka. Ta nere al-dian gaztea da..... ¡Zenbateraño zaftu ote naiz ni! ¡Au poza! Eguftza lagun ona izan det beti.

Emaztea joan zaidan ontan befiz, lagunaz len baño ere geyago oroitzen naiz.

SEIGAREN ATALA

LAFAIN, EGUFTZA ta GASPAR.

(Atzetik zaindaria saftzen da ta ezpataz Lafain jauna agufu ta gero joaten da. Bereala, saftzen da befiz, atzetik gudariak beren aztamakilakin (lanzas) dakafzkila; efenkadan jafita zenbatu egiten dituen bezin laxtef, saftzen da Eguftza, Gaspar'ek bidea erakutsiaz, Gaspar atietan gelditzen da, ta Lafain'ek Eguftza laztanduaz esaten du:)

Lafain . . . Au zoriona neretzat, etxean Eguftza jauna ikusiaz.

- Eguítza* . . . Nerea aundiagoa da oraindik, Laíain'go jaun altsuaren etxean onelako afera arkituaz.
- Laíain* . . . Bakoitzaari dagokion afera egiten zayo etxe ontan.
- Eguítza* . . . Neri opa didazuna, dagokitan bañon ere garayagoa dala iduritzen zait.
- Laíain* . . . Etzazula uste, Eguítza jauna. (Gaspar'i) Oa Gaspar, ta urutiratu gabe or urean gelditu adi. (Gaspar joaten da) (Gero Laíain'ek Eguítza'ri bere alxia erakutsiaz dio:) Exeri zaite, Eguítza.
- Eguítza* . . . Laíain'go Jaunaren alkian ez naiz exeriko.
- Laíain* . . . Laíain'go jauna zu zera, etxe ontan saftu zeranezkero.
- Eguítza* . . . (Exeriyaz) Eskarikasko, Laíain, nere etxean zuri beste oíenbeste egiteko zaletuta nago.
(Laíain beste alki batean exeri da.)
- Laíain* . . . Eskarikasko, Eguítza.
- Eguítza* . . . Lendabizi azaldu beaí dízut zer zoriontsu ezagutuko nitzaken, emaztearen eriotzak Laíain'go jaunaren biotzean iriki duen zauria, zerbait ixten asmatuko ba'nu.
- Laíain* . . . Eskergaía da zure nai, ezin ta obe ori; bañan nere zauri au, beñere itxiko ez dana da.
- Eguítza* . . . Kupigaía da bai. ¿Eta alaba?....
- Laíain* . . . ¡Gaxoa! Amik gabe gelditu da! Ez dakit nere aúrean itxurak egiten dituen.... nik afen aúrean bezela; bañan, ni baño etsiagoa agertzen da. Nik beriz garaya aúfera dijoan bezela, utsune aundiagoa arkitzen det nere biotzean.
- Eguítza* . . . ¡Nere lagun gaxoa! Ezagun dezu naigabea uretik ikusi dezula.
- Laíain* . . . Ez nuen uste nayezak oíenbeste menderatuko ninduanik.
- Eguítza* . . . Oraindaño gizon biozdunaren agiriak eman dituzu beti; ta orain ere, jakingo dezu, ez dāukat

zalantzik, zure naigabea menderatzen.

Lafain . . . ¡Jaunari oñela nai dakiola!—¿Ta zer diozu zure ibilketaz? ¿Nola joan zaizu ego aldean?

Eguñtza . . . Ez dakañt andik ezer beñirik. Batzuetan kristabak pñin batez auñera egiten dute, Aprikatañak ego aldera bultzeaz; bestietan beñiz, oek auñeratzen dira, kristabak atzeratuaz.....

Lafain . . . Utsa.....

Eguñtza . . . Utsaren ordekoa. Ni an egon naizen sei ilabetietan, ez degu ezer ere egin; eta aspeñtua etoñi naiz nere etxera.

Lafain . . . Edeñki egñña.

Eguñtza . . . Iritxi ordurako esan didate, izan dezun galera negañgaria, ta izan al dedan laisteñena etoñi natzazu: lenbizi zure samintasunean laguntzera, ta... bigañen beñiz..... zuri... eskari bat egitera.

Lafain . . . Nai dezuna eskatu zaidazu; nik egin neza-keana bada, pozik egingo dizut.

Eguñtza . . . Zuk dezun gauzik edeñena eskatzera natoñkizu.

Lafain . . . Ez det somatzen.....

Eguñtza . . . Esan dizut, an eta emen ibiltzen aspeñtu naizela; ta nere etxean, eroso, ta oraindañoko zalapartik gabe bizitzeaz, zaletu naizela. Of-tarako emazte on bat beañ det. Zuk oñela nai ba-dezu, zure alabaren zoriona egitea izango da, emendik auñera, nere gogo bakaña.

Lafain . . . ¡Eguñtza! Nere biotza alaitu ta samintzen dezu, bat-batean.

Eguñtza . . . ¿Zergatik?

Lafain . . . ¿Zer pozgañigo aita batentzat, bere alaba zu bezelako gizon bati emaztetzat ematea ba-ñño? Eta une berean, eduki ezazu gogoan aita oñek ez duela beste pozik, bere alaba bakañ

ori begiratu, ta bere itzak entzutea baizik.

(Lafain'ek afpegia eskuaz estaltzen du.)

Eguítza . . . Alaba ta lagunaren ordez, alaba ta semea izango dituzu.

(Lafain pīlin batean erantzun gabe egoten da; ta gero bat batean burua altxeaz dasa:)

Lafain . . . Iñork ez du berekoi izan beaí, eta gutxigo aita batek bere alabaren zoriona galtzeko. Nere bizi guztian eman dizudan nere adiskidetasunen ageririk aundiena, Eguítza, gauí ematen dizut.

Zorionekoak izan zaitezte biok.

(Eguítza'k Lafain'i eskuan muñ egiten dio.)

Eguítza . . . Eskarikasko, Lafain'go jaun altsua. Zure itzak zeru oso-oso jaírtzen dute nere auíean. Ba-da urte bete zure alabaren iduria begietan nebilkiela. Eta orain nere amets guziak osatzen dira. (Alkaí laztanduaz egongo dira pixka batean; gero Lafain'ek len esandako zintzafia joko du. ¿Zertara zoaz?

Lafain . . . Lide ekaí erazitsera.

Eguítza . . . Onlako zorionik, ez det nere bizi guztian ezagutu.

ZAZPIGAREN ATALA.

Lengoak eta GASPAR.

(Gaspar atzetik ageítzen da.)

Gaspar . . . ¿Zer agintzen dezute, jaunak?

Lafain . . . Esan akiok Lide'ri, Eguítza jauna ta ni, aíren zai gaudela.

Gaspar . . . Esango diot, jauna.

Lafain . . . Gañera agindu ezak, guretzat arätsaldekoa jan-gelan jañi dezatela.

Gaspañ . . . Bai, jauna.

Lafain . . . Zaindariari esan akiok itxi erazi ditzala ateak eta nere moñoyak bakoitza bere aldera dijoazela. Agindu zak gañera, jaun onen moñoyai arätsaldekoa eman dezayetela; eta ez ditezela aztu, zaldiak ukulura eraman eta naiko garagañ emateaz.

Gaspañ . . . Ongi da, jauna.

Eguñtza . . . (Lafain'i) Nik ere, zure baimenaz, ba-det zerbait, zure moñoyari esan beaña.

Lafain . . . (Gaspañ'i) Entzun eta egin itzak zintzo, jaun onen aginduak.

Eguñtza . . . (Lafain'i) Eskarikasko, Lafain. (Gero Gaspañ'i) Jon, nere jañaille gazteari esan akiok, nere esku-kutxa ekañi dezala onera.

(Gaspañ joaten da, zaindariari andik ateratzeko kiñu egiñaz. Onak ezpataz jaunak aguiñtuaz Gaspañ'en agindua egiten du ta bere gudariakin joaten da).

ZORTZIGAREN ATALA

LARAIN eta EGURTZA.

Eguñtza . . . Len ere esan dizut eta, zure alabaren zoriona izango da neretzat asmo bizi ta sendoa.

Lafain . . . Bai, Eguñtza, bai, nere alaba zorioneko egingo dezula ba-dakit. Ni bakañik, geldituko naiz atsekabez betea, nere alaba maitea gabe.

(Jon ageñtzen da atzeko atean eskuetan kutxatxo eder bat duela ta burua makuñtu ondoren bertan gelditzen da)

- Eguftza* . . . Etzera ondo ari. Len alaba bakara zenduen; orain alaba bera ta suya izango dituzu: baten ordeztu, bi. (Jon'i) Utzi zak mai ofen gañean.
(Jon'ek agindu bezela uzten du kutxa mai-gañean, ta atean befiz burua makurtu ondoren joaten da).
- Lafain* . . . Nere biotzaren zati bat nere emazte gaxoak eramane dit, beste zatia alabak eramango du; ta ala ere zoriontsu arkitzen naiz, zu bezelako senarra eratu zaigulako.
- Eguftza* . . . Nik itz ematen dizut etzaizula damutuko.
-

BEDEKATZIGAREN ATALA.

Lengaok LIDE ta GASPAR.

(Gaspar ezkerreko lenengo atean azalduaz).

- Gaspar* . . . Lide emen dator.
(Lide agertzen da esandako atetik ta Gaspar joaten da).
- Eguftza* . . . Zorionekoak dira nere begiak, Lafain'go Lide'ren edertasuna ikusi dutelako. (Eguftza'k Lide'ri eskuan mui egiten dio.)
- Lide* Eta Eguftza jaunak goratu ditu Lafain'go orma zaharretarako guztiak, bera etofiaz.
- Eguftza* . . . Ni izan naiz goratua etxe ontan sartu naizenezkero.
- Lafain* . . . Guztiok atsegin neurrigabea eman diguzu, Eguftza.
- Eguftza* . . . Eskarikasko. (Mai-gañetik kutxa afituaz eta Lide'ri eskatiaz). Orain, Lide, aritu ezazu, nik egin nai dizudan oroipena.
(Lide'k aitari begiratzen dio, ta'onek dio.)
- Lafain* . . . Aritu zenezake, alaba. Emaizta eskeintzen

dizun gizon ofek, emaztetzaz autu zaitu, ta nik ere baimena eman diot.

(Lide'k kutxa afu gabe, aitari joaten zayo, erdi negarez esanaz:

Lide ¡Aita! ¡Etzaitut oraindik utzi nail Gaztea naiz.

Lafain Zuretzako bezin garatza da neretzako, zu etxe ontatik ateratzea. Ba-dakizu ordea, gauzai etzayotela biotzaz begiratu beař, buruz baizik. Nere naita-nayezko egin beařa da, zure etoř-kizunari begiratzea; ta Jaungoikoak beretzat autu ez ba-zaitu beñepein, Eguřtza bezin senař onik, ařkitzen zail izango da.

AMARGAREN ATALA

Lengoak eta GARBIÑE.

(Garbiñe bafendik).

Garbiñe. ¡Lide! ¡Lide! ¿Nun zera? (Bereala Garbiñe agetzten da ezagutzen ez dan ezkefeko atetik, ta ikaratua bezela gelditzen da esanaz:) Azketsi, jaunak..... Ez nuen uste, Lide besterikan emen egongo zanik.

Lafain ¿Eta nola etoři zera oneraño, neretakoak ikusi gabe?

Garbiñe. Jauna: elizatzora joan naiz, an Lide ařkituko nuelakoan bañan etzegon. Igo naiz bere gelara ta..... alpeřik. Iñon ařkitu ez detanean etoři naiz onera..... Ezagutzen det gaizki egin detala..... Azketsi.

Lafain. Er'ua ez da zurea, etxeari obeto begiratu beař liotekenena da.

Garbiñe. (Sařtu dan atetik ateratzera bezela egiten du). Azketsi..... banoa.....

- Lide* (Lide Garbine'rengana joanaz): ¡Etzaitezela joan, Garbiñe! ¡Aita! Biok alkafeekin pozik egoten gera-ta.....
- Lafain* (Asafetuta) Lide: uste nuen andre izatera iritxi ziñala, ta ikusten detanez, ume bat besterik etzera.....
- Eguftza* Utzi zayozu bere lagunarekin egoten. Ez da afitzekoa gertatu dana. Eduki ezazu gogoa, beñere bururatu etzayona esan zayo-ta.
- Lafain* Ala bea'ko. Geldi zaite, Garbiñe. (Eguftza'ri) Orain, a'atsaldekoa afitzeko garaya iritxi bita'tean, erakutsiko dizut, Eguftza, ofela nai ba-dezu, Lafain'go etxeko izkiñu-gela.
- Eguftza* Pozik, Lafain. (Lide'ri, oso eztitsu) Agur'.... Lide..... (Garbiñe'ri) Agur'.
(Lide ta Garbiñe aro artako erara agurtzen dute)
- Lide ta Garbiñe*. Agur'.
(Lafain eta Eguftza ate aldera dijoaz, eta Lafain'ek dio)
- Lafain* Eguftza, gutxienez iru eunki dituen ezpata bat ba-det, ta bere edestia niganafio.....
(Lafain eta Eguftza joaten dira).
-

AMAIKAGAREN ATALA

LIDE ta GARBIÑE.

- Lide* (Negafez) Neri gertatzen zaidana, Garbiñe, izugaria da.
- Garbiñe*. Ez nega'rik egin, Lide. Zuk uste dezun aña-koa ez da onenean izango.
- Lide* ¿Ez al dezu ikusi nere aita asafe joan dala?
- Garbiñe*. Etzazula uste.....
- Lide* ¡Eta asiera besterik ez da oraindik!.

Garbiñe. . . Lide, ez estutu....

Lide. Amatxo maitea, zu bizi ba'ziñake, ez litzake
au gertatuko.

¡Añen, ama! Adierazi zayozu, luñean utzi
zenduen alabari estutasun ontan zer egin
bea' duen.

Garbiñe. . . Ba-dakizu zuri laguntzeko, gertu nagoala
beti.

Lide. Ba-dakit, Garbiñe. Gau'f, Jaungoikoak, bere
aingeru bat bezela bialdu zaitu etxe ontara.
Zu gela ontan sa'f'u zeranean, zer esan ez
nekiela negoen.

Garbiñe. . . ¿Zer bada?

Lide. ¿Ikusi al dezu nere aitarekin joan dan jaun
ori? Egu'f'tza da....

Garbiñe. . . Abizen o'ñen aditzera ba-det.

Lide. Egu'f'tza o'ñek ba, emaztetzat autu nau.

Garbiñe. . . Ara....

Lide. Nere aitari eskaera egin dio, ta nere aita
bayetza eman du. (Be'fiz ere nega'f egiñaz)

Garbiñe. . . ¿Ta o'ñengatik nega'f egiten dezu?

Lide. Bai, ez det nik ori nai ta....

Garbiñe. . . ¿E?

Lide. Beste bat nai detalako.

Garbiñe. . . ¡A!

Lide. Nere aita be'fiz, bein bere itza emanezkero
beteko du....

Garbiñe. . . Egipen ontan, zure itza, zure aitarena bezin
inda'f'ekoa da; ta berak ere o'ñela ezagutuko
du.... maite dezun gizona, zu a'ñekoa baldin
ba-da.

Lide. Begira, Garbiñe: alka'f'i oraindik ez diogu
aito'f'tu, itzik ere ez degu esan; bañan uste det
ziñez maite naula; ta nik be'fiz.... nola tikatu...
ezin a'f'tzaz aztu naiz....

- Garbiñe.* . . . Mingañak baño len, begiak aitoitzen dituz "te gauz oyek.
- Lide.* Nere aitak, buru arintzat dauka, baña nik, ondo ezagutzen detala uste det, eta ez da orlakua, Ibon.....
- Garbiñe.* . . . ¿Ibon?
- Lide.* Bai, Ibon, nere lengusua.
- Garbiñe.* . . . (Asnaz lafi bat egiten du) ¡Ibon! ¿Maite zaitulazko kezkek gabe zaude?
- Lide.* Ustez beintzat bai. Bañan..... ¿zergatik galdera ori? ¿nik ez dakitan zerbait al dakizu?
- Garbiñe.* . . . (Eskua bekokira eramanez, ta beretzat, esaten du) Onen itzak biotza zauritzen dirate.
- Lide.* ¿Zer dezu, Garbiñe? ¿Gaxo al zaude? Arpegi txarra jañi zaizu.
- Garbiñe.* . . . Ez ikaratu, Lide. Ez da ezer. (¡Au naigabeal) Eguratzean beti oitua bai negoan, etxe barunbeak gaitz egingo ziran. Leyoa iriki bearko dezu.
- (Lide altxatzen da, ta leyoa irikitzen du.)
- Garbiñe.* . . . (Garbiñe'k beretzat) Anai bati bezela nai niola uste nuen; biotzaren karaxietan ezagutzen det, bañenagoko maitasuna dala.
- Lide.* ¿Zergatik ez dezu lenago esan?
- Garbiñe.* . . . (Pañ-ifi bat eginaz) ¿Ikusten al dezu? Igaro zait. Orain, ongi nago.
- Lide.* ¿Zer nai dezu ekañtzea?
- Garbiñe.* . . . Ez det ezer beañ. Zutaz itz egin dezagun.
- Lide.* Ori, ori..... ¿Zergatik egin didazu lengo galdera ura?
- Garbiñe.* . . . Ezergatik ez.
- Lide.* ¿Gaizki al derizkiozu, nik Ibon maitatzea?
- Garbiñe.* . . . Ez, Lide. Ba-dakizu, nere amak nerekin batean azi zuela, ta señideak bezela gerala.....
- Lide.* Ala da.

Garbiñe. . . . Maitatu ezazu, ona da-ta.....

Lide. Dan bezela. Eguñtza jaun oñek bere burua aunditzat eukiafen, ez nuke Ibon'en ordeztz jariko.

Garbiñe. . . . Ongi diozu. Bakañik, lenbailen bere itza bea' dezu, aitari garbi esateko.

(Mañadian gora uñatz-otsak entzuten dira).

Lide. Norbait dato', lo-gelara noa; nega' egin detala ezagutu ez dezaten..... Gelditu zaite zu emen.

(Ate txikitik joaten da lasteka.)

AMABIGAREN ATALA.

GARBINE bakañik, gero IBON ta GASPAR.

Garbiñe. . . . ¡Ibon! Ez daki Lide'k itz oñek nere biotza puñukatu duela. Bañenen gordea zegoana ezañetara azaldu zait. Ez nekiena, uste ez nuen, ba-dakit: Ibon maite det. Bai, maite det. Ez a'ebak anaya bezela; emakume batek gizase-mea maite lezakean naitasun sendoenaz. Ez nekiena jakin det, eta ori, nere naitasuna besteren eskuetara joan danean. ¡Zertarako jakin bea' nuen bere gañaztasunez itotzeko! ¡Izate nega'gañia!

Bañan..... dionez ordea, Ibon'ek ez dio orañdik oñelako itzik esan..... ¿Nork daki? Onenean, Lide'k bera dala ustea'fen, ni naiz autua..... ¡Nork daki!..... Ez, ez, Ugañte'ko alabak ez ditu begiak ain gora jaso bea'. Iluntasun nega'gañian zabaltzen dira nere begiak nere naitasun sutsuaren obia nabaitzeko. ¡Au atsekabe samiña!

- (Gaspar'ek bañendik esaten du). Bai, etxean dira.
- Ibon* (Ibon ateratzen da atzeko saferatilo) ¡Ara! ¿Zu bakarik al zaude emen, Garbiñe?
- Garbiñe* Orain arte bakarrik nengoen; orain zurekin nago.
- Ibon* Egia; ¿ta Lide?
- Garbiñe* Lide..... bai, Lide..... laxteir etofiko da.
- Ibon* Ondo da. ¿Aitona nola dago?
- Garbiñe* Ongi.....
- Ibon* Ilun zaudela derizkiot. ¿Zerbait gertatzen al da?
- Garbiñe* Bai, ta ez. (Jauna, zure laguntza eskatzen dizut.) Atoz, Ibon; exeri zaite nere aldamean, ařeba batek egiten duen bezela itz egin beař dizut.
- Ibon* (Exeriaz) Beti ařebatzat euki zaitut, eta ořela maitatu ere.
- Garbiñe* ¿Ařeba... bezela....?
- Ibon* Bai; bene benetan ařeba bezela, ařeba on, atsegin, maitetsu baten antzera.
- Garbiñe* (¡Nere zorigaiztoan!) —Ibon: ¿Maite al dezu Lide?
- Ibon* Bai, Garbiñe. ¿Ezagutu al dezu?
- Garbiñe* Zerbait..... (¡Zorigaiztoan!)
- Ibon* Eta.....
- Garbiñe* Ezer ez..... (Ez dakit zer esan). Maite ba'dezu, maitasun ori lenbailen ageřtu beař diozu ba.
- Ibon* ¿Ez ote du bada, zuk bezela ezagutu?
- Garbiñe* Ez dakit. Dakitana da, bere aitak beste bati itz eman diola.
- Ibon* (Bat-batetan altxeaz) ¿Eta berak zer egin du?
- Garbiñe* Ezer ere ez oraindik.
- Ibon* Bereala berari itz egin beař diot ¿Nun da?
- Garbiñe* (Lide joan dan atea iriki, ta deitzen du:) ¡Lide! (Gero Ibon'i) Zer uste zenduen: ¿zuk bakarrik

begiratzekoa zala Lide?

Ibon Ala da. Neri ori bururatu bea^á zitzaidan.
Eske^áak zuri, nere afebatxoa.

Garbiñe . . . Afebatxoa..... bai.....

AMAIRUGAREN ATALA.

Lengoak eta LIDE.

Lide (Lide ezkefeko atletik ageitzen da) ¿Zu al ziñan,
Ibon?

Ibon Bai, ni naiz, Lide. Zu ikusi gabe, egun bat
ere ezin egon naiz.

(Biak alkafen aldamenean exeritzen dira. Garbiñe
atzeraxeago zutik gelditzen da.)

Lide Ez dakit, Ibon, ori egiz esaten didazun.

Ibon Ba-dakizu, bai. Aspaldi ontan egunero na-
tofkizu, eta geyago ta geyago zu ezagutzen
zaitudan bezela, zailago arkitzen det zu ikusi
gabe egotea.

Lide Bai, esan.....

Ibon Ogei urte dituzu, Lide. Nik ogeita bost.
Alkafekin bizitzen jaitzen ez bagera laxte^á,
bakoitzak geren aldetik aldentu bea^áko gera.

Lide Ori ez.....

Ibon Au gertatu litekela, bururatu utsaz, iltzeko
lañiak nabaitzen ditut. Etzera ain gogofa izan-
go, Lide, ta nere emazte izan naiko dezula
esaidazu bayetz.

Lide Ibon..... Nere aitak beste bati itza eman dio.

Ibon ¿Eta zer? Zuk ez dezu eman. Eta zure itza,
zure bayetza, neretzako dala ba-dakit. ¿Ez al
da oñela, Lide? (Pixka batean ixiltzen da) ¿Ez al

didazu erantzuten? Ixiltzen zeranean, bayetza ematen didazula ezagun da.

Lide Nere aitak bere itza ordaindu naiko du.

Ibon Zuk lenago neri eman didazu. ¿Ez al da or'ela?

Lide Bañan.....

Ibon Erantzun zaidazu, Lide. ¿Ez al da or'ela?

Lide Bai.

Ibon ¡Bai! Itz or'en bidez kendu dizkidatzu zailantza guztiak. Zure bayetza entzun ondorean ez dit in'orgatikan ajolik. Ori zan nik nai nuen. Or'ek erakusten dit nere aspaldiko amets gozoa egia dala.

Lide ¿Beraz atsegindu al zera orain?

Ibon ¡Pozak txoratu bea' nau! ¡Bai asko maite zaitudala, Lide!

Lide ¿Egietan?

Ibon Nere minga'ñak ezin lezake esan bea' bezela.
(Izketari ixilik ja'faintzen diote biak.)

Garbiñe . . . (Garbiñe'k biari begiratuaz) ¡Bai zorionekoak dirala! Baña ni..... ¡Garbiñe gaxoa! ¡Nega' egitea besterik etzaizu gelditzen!

¡Zergatik, nere biotz gaxoa, ain gora igo nai izan dezu? Or'a orain bea jo.

Ba'ru-ba'runean ezkutatuko ditut nere samintasunak, in'ortxok ere jakin gabe. Eruki-ga'ri gelditzen ba-naiz ni, zoriona izan dezala Ibon'ek ¡Maite det eta! ¡Bai, maite det!

AMALAUGAREN ATALA.

Lenguak LARAIN eta EGURTZA.

(Lafain eta Eguftza atzeko saferatik etofitzen-dira. Ibon altxatzen da ta Garbiñe Lide'ren aldamenean jaf-tzen da).

Lide Eskarikasko, Garbiñe. ¡Bai ona zerala!
(Ibon'ek Lafain'i muñ egiten dio eskuan, esanaz):

Ibon ¿Nola zaude osaba?
(Lafain asafe xamaf)

Lafain Ez zu bezin ondo ta txoro. Jakin det gauř eguerdian egin dezun erokeria.

Ibon Osaba.....

Lafain Or'elako berotasunak gudarako gorde bear' dira, gudarako. (Eguftza erakutsiaz) Eguftza jau-na, nere aspaldiko laguna.

Ibon (Pixka bat burua makufitzen du esanaz) Atsegin det ezagutzeaz.

Lafain (Eguftza'ri Ibon erakutsiaz) Ibon, Jaunsoro-e-txeko jauna.

Eguftza Urte askoan. Zure aita ezagutu nuen. Gu-dari biozdun eta sutsua zan.

Lafain Semea izango dan bañon ohea. Onek beti uste du aur' dala. Or' eta emen jòlasten ibiliaz onena egifia dago.

Eguftza Zer nai dezu ba.... gaztea da oraindik. Gañera, artara jafiezkeru, iñor bañio ohea izango litzake agian.

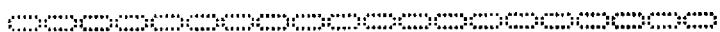
Lafain Izan liteke. (Lafain'ek guztiai esaten die ta Lide ta Garbiñe altxatzen dira) Orain, etxekoak zeraten-ezkeru, jan-gelara joan bañio lenago, ikusi bear' dezute, senar-gayak Lide'ri egin dion emaitza (Lide'ri) ¿Nun dezu?

- Ibon* (¿Senarǵaya?)
(Lide negarǵez asten da).
- Lafain* ¿Orain ere negarǵ egiten dezu? Malkoak,
obenak aitorǵtzen diranean bakaǵik agerǵtu bearǵ
dira gure begietan.
- Garbifie* (Lide'ri ixilka esaten dio:) ¡Lide! Orain da gara-
ya! Itz egin ezazu.
(Lide aitarengana joanaz).
- Lide* ¡Aita! Azketsi oraindaño ixilik eduki ba'det.
Itza beste bati emana daukat.
- Eguǵtza* ¿Nola? ¿Besti bati?
(Lafain oso asafe)
- Lafain* ¡Alabal! ¿Zure aitari ezer esan gabe, orǵelako
bayetza emateko ausarǵdia izan dezu? Ez
nuen uste zuk, Lide, orǵelakorik egingo zen-
duanik. Larǵaingo etxea ez dezu orǵela batere
goratzen. ¿Eta nor da, bere burua agerǵtzeaz
lotsatzen dan gizon ori?
- Ibon* Ni naiz, osaba.
- Lafain* ¿E?
- Eguǵtza* ¡Ibon!
- Ibon* Bai, ni. Jostaǵutzaz eta auǵtzaz naukazu
beti, ta orǵengatik ez dizut lenago nere baǵen-
-asmoa agerǵtu. (Ibon belaunikatzen da Lafain'en
aurean, eta Lide ere bai bere onduan) Lide ukatzen
ba'didazu, zure iǵloba obiratuko dezu.
- Lide* ¡Aita!
- Lafain* (Begiratu ere egin gabe esaten du:) Altxa zaitezte.
(Gero Eguǵtza'ri) Etzan au nere asmoa.
- Eguǵtza* Ba-dakit zuk eǵurik ez dezula. Aguǵr, Larǵ-
ain; beǵnere etxe ontan sarǵtu ez ba'nintzan
obe nuen.

(Eguǵtza atzeko saǵerara joaten da, ta esku-kiñu batez
Jon deitzen du. Beste esku-kiñu batez, mai-gañean da-
goen kutxa eraman erazitzen dio, ta bereala oju aundi
batez esaten du)

**Eguřtza'k iseka au ordainduko du..... ¡Lide
ez da Ibon'ena izango!**

(Eguřtza, aurrean Jon daramala, laxteřka joaten da.)

Bat-batetan zapia jaxten da.

BIGAREN EGINTZA.

Antzokian, basefi baten safera agertuko da. Eskuitara zuaitz batzuek, batek alki bat inguruan duela; atzian baratzako safera.

LEHENGO ATALA.

UGARTE-ZAR eta GARBIÑE.

(Zuaitzak inguruan daukan alkian biak exerita daude.)

Ugar-te-zar. ¡Bai giro ederra degula aurten arto eraiketak egiteko! Aspaldiko urtietan ez da ofelako uda beririk izan. Oroitu erazitzen dizkit, ni gaztea nintzanekoak. ¡Ayek egunak!..... Joan ziran, beñere geyago ez biurtzeko.

Garbiñe. . . Oraingoak ere joango diran bezela.

Ugar-te-zar. Zuz orain daukazun lo-gelan egiten genduen iru anayak. Gure aitak egunabareko izkila, elizan jotzen zuenean, gure gelan sartzen zitzaigun «Anjelus» otoitz egiñaz, eta bereala labak moñoyen batekin geren lanari asiera ematen giñion, ingurutzen gaituzten soro oetan..... Amaika abesti gozo, abestu genduen.

Gure ama maiteak goiz asko gosaria, sorora bertara, eramaten zigun, eta guztiok alkarëkin zuaitz baten itzalpean, gozoro gosaltzen asten giñanean, an beren kabiak zituzten txantxa-gorriak ere guri begira poztutzen ziran....

Etixerakoan beriz, beti bi lore-txoërta eder biltzen genituen: bat, etxean daukagun Iziaf' ko Ama'ren aurrean jaëtzeko, ta bestea geren lurreko amarentzat izaten zan.

Garbiñe . . . Oroipen edera.

Ugaëte-zaf . . . ¡Aldaketa aundia egin du Ugaëte'ko etxe onek geroztik! Aita ura, ama ura il ziran. Anai ayek emendik joan ziran. Nere emazte gaxoa, nere alaba bakaña, zure ama

Garbiñe . . . ¡Amatxo gaxoa! ¡Beratzaz zenbat-oroitzen naizen! (¡Orain batez erel).

Ugaëte-zaf . . . Zure aita zana..... Guztiak, guztiak joan ziran. ¡Zu bakañik gelditu zera, Garbiñe, nere zaëtzaroko urteak argitzeko! (Garbiñ'ek suduf-zapia begitara darama) ¡Garbiñe gaxoa! ¡Zure aitonaren kezka samñiak entzuteko jayoa! Ez dizut geyago ofelako oroipen negaëgañirik beñituko.

Garbiñe . . . ¡Bai, aitona! Ofelakoak esaten dizkidazunean, nere gogoa, aurf bat bere amaren magalean akitzen dan bezin ongi, egoten da.

Ugaëte-zaf . . . Ofengatik ez dizut nik ofelakorik esan bearf, eta batez ere orain, gaxo zaudela.

Garbiñe . . . ¡Ni ez nago gaxo, aitona! Zure irudipenak baizik ez dira.

Ugaëte-zaf . . . ¿Nere irudipenak?....

Garbiñe . . . Bai, aitona, bai.

Ugaëte-zaf . . . ¿Zer uste dezu? Zu bakaña zaitut eta..... ¿etzaitudala begiratzen?

Garbiñe . . . Ikusten def bayetz, baña.....

Ugar̃te-zař. Zugañ egiten dan aldaketik txikiena ere ez da nik ezagutu gabe igarotzen. Ba-dira egun batzuek beřiz zure abestirik entzuten ez dela..... ¿Zer dezu?

Garbiñe. . . Ezer ez.....

Ugar̃te-zař. ¿Ez al diozu zure aitonari esan beař? Zure begietatik argia ikusten duen oni.

BIGAREN ATALA

Lengoak eta KONTXEXI.

(Kontxexi zuaitz-aldefik buruan saski bat dakafela sařtzen da.)

Garbiñe. . . Ona emen Kontxexi oitu bezela laxteřka, langiliai aparia emanda.

Kontxexi. . . ¿Laxteřka? Ibiłi beařko etxe ontako lanak egingo ba'dira. Beti laxteřka bizi naiz, il ere, ořela egin beařko naiz.

Ugar̃te-zař. ¿Zertan dira arto-erałe oyek?

Kontxexi. . . Edeřki orain, nik eramandako aparia garbitu dutenean.

Ugar̃te-zař. ¿Zein sorotan ari dira?

Kontxexi. . . Ementxen... Bertaneko ontan. Ikusi nai ba'dituzu, lagunduko dizut, utzitako gauz batzuen biła joan beař naiz-eta.

Ugar̃te-zař. Joan-etofi bat egiteko gogoā ba-daukat ba.

Garbiñe. . . Zoaz bada, aitona.

Kontxexi. . . Zoaz, bai; oek utzi ta bereala an naiz; alkařekin etofiko gera. (Baseřian sařtzen da)

Garbiñe. . . Bai, aitona, irurok etofiko gera.

Ugar̃te-zař. (Jekiaz) Ez daukat bada kemen aundirik.....

Garbiñe. . . Oraindik bai, Jaungoikoari eskeřak. Bil-

- dufa, bildufa daukazu ezufetaraño sartua....
- Ugaſte-zaſ* . Bildufa, urteak eta.... gañerakoak, ¡ba'zene-
kike zenbateraño zama egiten duten!
- Garbiñe* . . . Oraindik gizon gordiña zaude, aitona.
- Ugaſte-zaſ* . ¿Gordiña?.... Zuk bai uste.... Ar bat dau-
kat bañen bañenean.
- Garbiñe* . . . ¿Ar'a?
- Ugaſte-zaſ* . Ar ori, zu zera.
- Garbiñe* . . . ¿Ni?
- Ugaſte-zaſ* . Bai, zu.... Ikusten ez detalako zure begie-
tan lengo alaitasun pozgaria; zure masaletan
nabaitzen ez ditudalako par-iri gozoen ildaska
zoragarriak; entzuten ez ditualako, zure eztafi-
tik sofitzen ziran abesti leun eta eztitsuak,
nere bañena pozez betetzen zuten abesti
gogoargi ayek.
- Garbiñe* . . . Irudipenak.... irudipenak....
- Ugaſte-zaſ* . ¿Irudipenak?.... ¡Jaungoikoak ala nai de-
zala! ¡Zu gabe, zer egin bear du, aiton gizagajo
onek!....
(Ugaſte-zaſ joaten da eskui-aldean atzetik. Begira
gelditzen zayo Garbiñe).
- Garbiñe* . . . Ez orlakorik esan, aitona! Poliki ibili. Ber-
eala bagoaz.

IRUGAREN ATALA.

GARBINE ta KONTXEXI.

(Garbiñe erdi negaſez zuaizpean etzaten da)

- Garbiñe* . . . ¡Lertuko nintzala uste nuen! ¡Nere naigabe
samiñak bañuan gorde nai, ta ezin! ¡Kanpora
irtetzen, nai ez ahen! ¡Au lanbidea! ¡Amatxo

maitea, begira zayozu zerutik zure alaba bioz-
mindu onil.... ¡Amatxo!

Kontxexi . . . (Irtetzen da basefitik saski utsa esku batean eta za-
pia bestean daramazkiela) ¿Zer da? ¿Negárez?.....
¿Gaizki al zaude?

Garbiñe . . . ¡Ai Kontxexi!.... ¡Au zorigaitza!

Kontxexi . . . Bañan..... ¿Nun dezu miñ?

Garbiñe . . . Bañenen..... bañen-bañenen. Eta gorde nai,
ta ezin gorde. Egiñalak egiñagatik azaltzen
zait. Aundia bai-da.....

Kontxexi . . . ¿Oñazeak al dituzu?

Garbiñe . . . Ez da biotzeko zafaztadak bezelako oñaze-
rik. Ez eta naigaberik naitasunak soñtzen ditu-
benen antzekorik.

Kontxexi . . . ¡A! ¿Naitasun miñak al ditugu? Lanak, da-
gona dagon tokian, utzi ta sena-ñ-gai biñasi
beaño gera.

Garbiñe . . . ¡Kontxexi! Ni nagoen bezela ikusi ta, ¿jos-
taketan erantzuteko bai al dezu almena?

Kontxexi . . . Ez, nere maitea, ez. Ez ofengatik asafetu.
Amak maiteko zinduen nik baño geyago; bes-
te iñork, ez. Ori, egon zaite jakiñaren gañean.

Garbiñe . . . Ofengatik bada; ta amik ez detelako, ta nori
aitoñturik ere ez, ta bañenen ezin gorderik
itotzen naizelako, zuri esan nai nizun, eta zuk...

Kontxexi . . . Nik..... nik gaxo ta negárez ezin ikusi zai-
tudalako, alaitzeagatik esan dizut..... Bañan
esan, esan nai dezun guztia. Emen nago ni,
edozer entzuteko.

Garbiñe . . . Ez diozu ordea, Jaungoikoagatik, ezertxo
ere aitafuko, ez aitonari, ez Ibon'i.....

Kontxexi . . . ¡A! ¿Ibon al da naspila onen guzien kora-
piloa? Bereala egingo ditugu bada ofenak;
lepazamañetik eldu ta, onera etofri beaño du
aidean.

Garbiñe. . . Ez da ori, Kontxexi.

Kontxexi. . . ¿Exkañu ori da beraz? Ezer bea' duen guztian emen da gero ta ... Alka'ekin azi, a'as-taka ibiltzen ikasi ordurako biak alka'ekin; gero beti biak...

Garbiñe. . . Anai-a'ebak bezela.

Kontxexi. . . Bai ba.

Garbiñe. . . Eta nik, a'ebak anayari dion naitasunarekin nai niola uste nuen; bañan Lide'rekin ezkondu bea' zuela jakin nuenean, ezagutu nuen nere naitasuna besterik zala.

Kontxexi. . . Utzi dezala bada ura, ezkondu bedi zurekin, ta guzia egiña dago.

Garbiñe. . . Ori ezin liteke....

Kontxexi. . . ¿Maite dezula ez diozu bada?

Garbiñe. . . Bai, ta maite detalako Ibon'en zoriona uts-utsa nai det.

Kontxexi. . . ¿Eta?

Garbiñe. . . Ibon'en zoriona, berak aukeratu duen emaztearekin dago.

Kontxexi. . . ¿Lide txatxal o'ekin? ¡Ez xinixtu! Zurekin zori obekoa izango da. Bai, noski. Izango dan bezela.

Garbiñe. . . Ez, Kontxexi, ez. Ibon'ek Lide maite du....

Kontxexi. . . ¿Ta zu ez? A'otuko det o'egatik.

Garbiñe. . . ¡Ez! Ez diozu ezer esango; berari egiten diozun zapuzkeri bidegabeak nere biotza zauritzen du.

Kontxexi. . . ¿Zer egin bea' degu, bada?

Garbiñe. . . Nega'rez itoko ba-naiz ere, lagundu Ibon'i zorionekoa izaten.

Kontxexi. . . Bai. Ta zu orain zauden bezela, mintsu, gaxo, nega'rti

Garbiñe. . . ¿Ez al dezu ikusten maite detala?

Kontxexi. . . ¿Eta nik ez al zaitut maite?

- Garbiñe.* . . . Nerea ordea egizko naitasuna da.
Kontxexi. . . . ¿Eta nerea zer da: txantxetakoa?
(Ixil-aldi baten ondoren):
Garbiñe. . . . ¿Ondo egingo al diozu Ibon'í? ¿ez al da
oréla?
Kontxexi. . . . Ala bea'ko..... bestela asa'etuko zera zu
ta..... Begira: nik nai detana da, zu ondo ikusi,
ez egun oetan bezela ostiral-santuko ar'pegi
orékin.
Garbiñe. . . . ¿Nola nai dezu bada?
Kontxexi. . . . Aitona ere oso larritua dago.
Garbiñe. . . . Ikusten det bai.....
Kontxexi. . . . Orain ere zalantzan egongo da ezgoazelako.
Garbiñe. . . . Goazen bada (Joanaz) Ez diozu ar'pegi txar-
ik jar'iko e?....
Kontxexi. . . . Ez, emakumea, ez.....
Garbiñe. . . . Ondo egingo diyozu, e?, zapuzkeririk ga-
be. ¡Asko maite det-eta! Erotuko nintzake
gaizki ikusiko ba'nu.
(Zuaitz-aldeetik joaten dira).
-

L A U G A R E N A T A L A .

EGURTZA ta IBON.

(Egurtza atzeko zuaitz-aldeetik age'tzen da).

- Egurtza.* . . . Emen ordaindua geldituko da, Ibon'ek egin
ditan iseka. Zirtzil ofek usteko zuen azpiratu
ta lagako zuela gure etxe leñargiaren izen os-
petsua. Orain jakingo du, txikitxua dala au-
keratu duen areriyoarentzat (Baseriari begira)
Gaur gabeen ikusiko dute Uga'te'ko orma
zarak zer dan Egu'r.....tza... ,

(Une ontan Ibon, eskuetan eize-tresnak dituela baratzako atetik ageitzen da. Eguftza ixiltzen-da ta alkafi begiratu txafak egiten dizkate.)

Eguftza. . . Txorrea ta buru ariña, osabak deitu zizun....

Ibon. Osabak esango ziran; zuri ordea ez dizut esaten lagako.

Eguftza. . . Arunka oyek..... emen.... bai; Ugaŕte'rako an nunbait zera; baña, Laŕain-jauregira begiratzeko aña, etzera.

Ibon. Ugaŕte'n eta Laŕain'en beaŕ diran neuŕiak betetzen ba-dakit.

Eguftza. . . Ez; Laŕain'go jauregian, gizona beaŕ da, ta zu....

Ibon. ¿Ni?... ¿Zer?...

Eguftza. . . Zu, oraindik..... gaya zera, besterik ez.

Ibon. Ongi diozu. Ala da. Zuk nai eŕ badezu ere, ni naiz Laŕain'go Lide'ren gizongaya.

Eguftza. . . Ori ikusiko degu.

Ibon. Ori ikusia dago.

Eguftza. . . Laxteŕ jakingo da.

(Eguftza'k zuaitz-aldeŕik alde egiten du Ibon'ek pixka batean begiratzcen dio, ta gero esaten du:)

Ibon. E! Utzi ditzagun alde batera zoro oŕen aŕokeriak. Naiko lan badauka bere buruarekin, Lide'k ezetza eman dionezkero.

Ikusi dezagun zer dioten Ugaŕte'tafak (Basseŕiko atea joaz) ¡Eup! ¿Ez al da emen iñor bizi? (Pitin bat itxon egiñaz) Ez dira emen.... Sorora joanak izango dira Ageŕbide ona, gaxo ez daudela beintzat. ¿Garbiñe, nola ote da?

BOSGAREN ATALA.

IBON eta KONTXEXI.

(Kontxexi saitzen da zuaitz-aldetik eskuan saskia duela, Ibon'ek ikustean dio:)

- Ibon* Ori da, ori: axeria atietan, eta etxean iñor ez.
- Kontxexi* Etzaude zu, axeri txarra (Garbiñe asefetuko ez balitz a zer nolakoak entzun beaño lituken.)
- Ibon* Ez nintzan ni axeria; beste bat zan.
- Kontxexi* Zure antza izango zuen.
- Ibon* Nola nai ere, zuetakorik iñor etzegoan emen. ¡Oso arotu zerate, Kontxexi!
- Kontxexi* Aña ere, laxter apalduko litzake nere tokian jafiezkerok.
- Ibon* ¿Zer ba?
- Kontxexi* Ara: asnasa lasai artzen ere uzten ez didate. Urte-año onek oso bildutzen nau.
- Ibon* Etxekoandretzak ere, bere alderdi txarak ba-ditu.
- Kontxexi* Buru-auste aundiak beintzat, naiz zuek, gizonak, ez uste. Orain bertan, ematen det zurekin patxaran nagoala, ta sukaldea nere zai dago.
- Ibon* Oñetarako ezpairik gabe aitotzen degu, zuk bezin ondo, ez duela iñork jana maneatzen inguru oetan.
- Kontxexi* Bai, ta ala ere etzera gaur bazkaltzera etorri. Zure zai egon gera. Basauntza ere ba-genduen.
- Ibon* Ni baño eiztari bikañoak, ba-dira baztaretan.
- Kontxexi* ¿Zer? ¿Gaur ere utsik al zatoz?
- Ibon* Bai emakumea; goiz eta afatsalde ibiliaren

- ez det txori baten aztañnik arkitzen. Eta Lar-
ain'go jaunak eiztari azkartzat eduki nazan,
zuregana natoñ, emen zakela betetzeko asmoz.
- Kontxexi.* . . Ez da aritzekoa ez Bi eize batean dabilz-
kitzu ta.... bat ondo ez egitea....
- Ibon* Orain ere, zerbait esan nai zenduke zuk.
- Kontxexi.* . . A! Nai detan guzia esango ba'nizu, entzun
beaño zenituke zureak eta bi.
- Ibon* ¿Zer bada?
- Kontxexi.* . . Ixilik (be degu egon ¡Ai! ¡Garbiñe asefe-
tuko ez ba'litz!)
- Ibon* Esaidazu bada, zer eiza daukazun nerezat.
- Kontxexi.* . . Egia esan dezu ba, atarian axeria zegoala.
- Ibon* Ni ez nintzala esan dizut.
- Kontxexi.* . . Zu añaakoa etzan izango beintzat.
- Ibon* ¿Zergatik?
- Kontxexi.* . . Arñ ezer eraman gabe alde egin duelako,
ta zuk zerbait gabe ez dezulako joan nai.
- Ibon* ¿Zer daukazu bada?
- Kontxexi.* . . Erbi bat ba-det.
- Ibon* Ekafi.
- Kontxexi.* . . Ekafi... (A zer nolakoa- ekafiko nizuken
nik.) Ara nun datozen aiton-bilobak (Eskuirra
begiratuaz.)
- Ibon* A! Bai. Ekafi bada.
- Kontxexi.* . . Ba-natoñ, ba-natoñ (Baserian saitzen da.)

SEIGAREN ATALA.

IBON, UGARTE-ZAR ta GARBIÑE.

(Iluntzen asten da.)

(Ugarte-zar eta Garbiñe eskuiko atzeko aldetik agef-
tzen dira. Ibon laxterka ayengana dijoa.)

Ibon Ikusten defanez, aitona, oso pixkoñ zaude.

- Ugaŕte-zaŕ* . Pixkoŕ izandua, Ibon. Sorotik ikusi, ta etoŕi natzaizu.
- Ibon* Ni joan beaŕ nintzaizun, aitona. Ta, zu, Garbiñe, ¿ondo al zera?
- Garbiñe* . . . Bai, Ibon. Eskaŕik asko.
(Ibon'ek aitonari besotik eltzen dio, Garbiñe'k utzi-rik; ta irurak alkidun zuaitz-aldera dijoaz.)
- Ugaŕte-zaŕ* . ¿Ondo? ¡Ondo nai!
- Garbiñe* . . . Aitona.....
- Ugaŕte-zaŕ* . ¿Ez al dezu ikusten, zer goibel dagon?
(Ugaŕte-zaŕ alkiari exeritzen da, ta Garbiñe bere ondoan.)
- Ibon* Egia, Garbiñe: ¿zer dezu ain goibel egoteko?
- Garbiñe* . . . Ezer ez.....
- Ibon* Gaxo zaudela uste dezu ta oŕengatik iluntzen zera..... Uste ori buruan aŕtzea naikoa da gaxotzeko.
- Garbiñe* . . . Ez, Ibon, ez; ez nago goibel. Aitonak eta zuk beti paŕez egon beaŕ naizela uste dezute.
- Ibon* ¿Eta zergatik ez? Tira, tira, utzi alde batera lañu oek eta abestu ezazu, zuk egiten dakizun bezela, zure eztaŕiko aots gozoa entzuteko zorutzen gaude ta.....
- Garbiñe* . . . Gauŕ ez, Ibon.. .. (Baŕen ona daukat nik!)
- Ibon* ¿Zergatik?
- Garbiñe* . . . Eztaŕia itxia daukat.....
- Ugaŕte-zaŕ* . Utzi egin beaŕko diozu.
- Ibon* Gauŕ uzten dizut..... baña biaŕ bazkaitara etoŕiko naiz, eta.....
- Ugaŕte-zaŕ* . Gauŕ ere zai egon gera.
- Ibon* Biaŕ etoŕiko naiz bada, ta “*Txori eretxiño-la*” entzun gabe, ez naiz etxera joango.
- Ugaŕte-zaŕ* . Bai, bai; biak abestu beaŕ dezute, oŕenbeste aldiz egin dezuten bezela. (Bafundik nekazarien abestiak entzungo dira. Abestuko dute “*Itxaso*”) Ara;

gure soroko langileak

(Bafenen abestuz)

Itxasoa laño dago
Bayona'ko alderaño;
Nik zu zaitut maiteago
Txoriak beren umeak baño.

Garbiñe. . . . (Aztu erazi birañean, abesti oek ere, nere
naigabea beritzen dute)

(Bafenen abestuz)

Gure aita, oroiz dago
Lañopean gaberaño;
Nik zu zaitut maiteago
Añaitxoak ura baño.

Ibon. Oñela abestuko degu biok, Garbiñe.

Ugarte-zaf. . . . Zeñek lezakean oyen osasuna. Zerbait ar-
tuko al dezu, Ibon?

Ibon. Eskafik asko, berandutu egingo litzaiket.

Ugarte-zaf. . . . ¿Zergatik zera ain lañi joateko?

Ibon. Gabero, apal-ondoan, Lafain'go etxera
ikuste aldi bat egitera joaten naizelako.

Garbiñe. . . . (Zer oroipenak beritzen dizkidaten orain!)

Ugarte-zaf. . . . ¡Egia! Ez nintzan oroitzen ¿Lafain jaunari
joan al zayo oso asafea?

Ibon. ¿Oso asafetu zan gero, Garbiñe, egun ar-
tan?

Garbiñe. . . . Bai.....

Ibon. Zu oso ikaratuta zeunden.

Garbiñe. . . . Etzan gutxigotako..... Eguñtza jauna, joan
zan bezela joaten ikusi ta (Ta nere bafanak
ikara aundigoa dauka oraindik, zuk aldendu
didazulako).

Ibon. Egun batzuetan, Lafain, bekoki ilunez a-
geñtzen zan. Lide'k ordea. ...

Garbiñe. . . . (¡Lide!)

Ibon. Lide'k limurtuko luke basoan dabilen ka-

- tamotza ere..... ta bere aita, jakiña.
¡Zein zoragaría dan, aitona!
Garbiñe. . . (¡Au naigabea!)
(Garbiñe'k eskua bekokira eramaten du)
Ibon. ¡Eta izkuntza beriz ezfitsugoa du! ¡ikusiko
ba'zenduke! Zeruan bertan ere, ez da ura baño
aingeru ederagorik izango.
Garbiñe. . . (¡Naita ere, ezin, ezin eraman det!)
Ugarte-zar. (Pafez) Ezagutzen det, Ibon.
Ibon. Ez nintzan oroitzen onera maiz etoñtzen
dala. ¿Zuzen al nago, ala ez, oñenbeste gora-
tzen detanean?
Ugarte-zar. ¡Bai, Ibon! Ez dakizu zenbat poztutzen nai-
zen.....
Garbiñe. . . (¡E!)
Ugarte-zar. Zugatik eta beragatik poztutzen naiz.
Biok onak zerate, ta zorionekoak izango ze-
ratela derizkiot.....
Garbiñe. . . (¡Au zorigaitza!)
-

ZAZPIGAREN ATALA.

Lengoak eta KONTXEXI.

- (Kontxexi ateratzen da basefitik, erbi bat eskuan dakañela)
Kontxexi. . . Ona nun dakañtan, Ibon, zuretzako erbia,
gizen eta eder askoa.
Ibon. (Erbia añtuaz) Ala da.
Kontxexi. . . (Ez balitzake beste gajo oñengatik) (Garbi-
ñe'ri begiratuaz) ¿E? ¡Zu etzaude ondo, Garbiñe!
Arpegiko margo guztia joana daukazu
(Bekokian eskua jañtzen dio.)
Ugarte-zar. (Ikaratua) ¿Zer dezu, nere biñoba maitea?

(Eskutik eltzen dio) (Ibon, aurrera begira jaitzen zayo.
Garbiñek burua alde batera ta bestera eragiten du.)

Ibon. ¿Zer dezu, Garbiñe?

Garbiñe. . . Ezer ez da. Txorabio txiki bat.

Kontxexi. . . Etxera, ba, etxera. Zerbait bero aurtuko dezu.

Ibon. Ori da, ongi dio Kontxexi'k.

Garbiñe. . . Bañan.....

Ugarte-zaf. . . Bai, bai; eraman zazute.

(Garbiñe altxatzen da, ta Kontxexi'rekin etxe aldera
aitzen du. Ibon'ek ateratzen laguntzen dio.)

Kontxexi. . . Goazen, bai, goazen.

Garbiñe. . . Bereala emen naiz, aitona.

Ugarte-zaf. . . Obe dezu etxe barruan gelditu.

Garbiñe. . . (Ibon'i) Aitonak ikusi ez ba'zuen alare.....
Ibon, jareñ! zuzendu zazu oke' au. Ez dezala
uste aitonak.....

Ibon. Utzi neri, Garbiñe. Ez estutu.

Garbiñe. . . Eskarikasko.

Ibon. Biat arte.

(Saftzen dira basefian Garbiñe ta Kontxexi.)

Ugarte-zaf. . . ¿Zer derizkiozu, Ibon?

Ibon. Ori utsa da, aitona; edozeñi beste orienbes-
te gertatzen zayo.

Ugarte-zaf. . . Ez da gauko baka'rik. Zeinbat egun ba-
-dira nolabait dabilela. ¡Ibon! Nere zaitetako
odola emango nuke lengo alaitasunarekin
ikusteagatik.

Ibon. Ikusiko dezu bada, aitona; ez kezki izan.
(Ilutzen dioa.)

Ugarte-zaf. . . ¡Jaungoikoak entzun zaitzala! Aurreraren
da Ugarte'ko itxaropen baka'ra. ¡Ibon! Aurreraren
bat bezela maitatzen dezula ba-dakit. ¿Zer
egingo det beraz?

Ibon. Lenbizi: ez beñepein estutu bea' baño ge-
yago. Nik alegiñak egingo ditut, bera ta zu
alaitzeko.

Ugarte-zaf. ¡Bai, bai, sendatuko al da! Urteak duen arorik onenean, eguzkia ifioiz baño dizdiatza-
leago dagonean, loreak beren ostuetan margo
bizigoak ageitzen dituztenean, eta txoriak
beren abesti gozoenak abestutzen dituztenean,
ezin liteke nere biñoba bezelako gazte bat gal-
du.

Ibon. Ongi diozu. Sendatuko da. Agur, aitona,
biar arte..... Esan bezela, zuen bazkalda
izango naiz.

Ugarte-zaf. Agur, Ibon. Zure zai egongo gera.
(Ibon zuaitz-aldetik joaten da)

ZORTZIGAREN A TALA

UGARTE-ZAR, GARBIÑE ta KONTXEXI.

Ugarte-zaf. ¡Bai mutil ona dala Ibon! Eta bere aurrean
guztia alai ikusten da. ¡Zer ote da gazte izatea!
(Garbiñe Basefiti'k Kontxexi'rekin iftenaz)

Garbiñe. . . Emen naiz, aitona, igaro zait ongieza.

Ugarte-zaf. Poztutzen nau beñi orak; baña goazen bar-
ura (Ugarte-zaf altxeaz)

Garbiñe. . . Ez, aitona; ongi nago, ta gañera, ondo da-
kizu, ez naizela etxe barunbean bizitzeko
jayoa.

Kontxesi. . . Bai, bañan emendik aurrera emen egotea
gabarekin geyegi jostatzea da, ta obe degu
barura joan.

Ugarte-zaf. Etxekoandrearen agindua egin beñi degu.
Goazen barura.

Garbiñe. . . Orrela nai ba'dezu.....

Kontxesi. . . Bai, bai. (Sañtzen dira basefian.)
(Oso ilun.)

BEDERATZIGAREN ATALA.

TXOMIN bakafik, gero GARBIÑE ta KONTXEXI.

(Zuaitz-aldetik azalduaz)

Txomin . . . Ez dira bada oetxek, ni bezelako gizon barentzako egipenak. ¡Eta ala ere egin bea! ¡Nork esaten dio ezetz, Mañu aztiari.... Batzuek ba-dira bai, esaten dutenak, atso sorgin ori, beste edozein bezelakoa dala, bañan, bada-ez-pada ere, nik ez det gaizki gelditu nai emakume oñen aurrean..... Ez dakit gezurak, ala egiak izango diran; bañan, diotenez, makina-bat nega, kalte ta naigabe, gaizki nai dituen sendietan, jaitzen omen ditu. ¡Eta gero ta ilunagoa ikusten det beriz nere egipenak! ¡Zergatik Mañu'k berak esan ez dit zer egin bea detan, beste jaun ahangana bialdu gabe, ahen agindua egiteko esanaz? ¡Eta ura begiratu egin dit jaun ahe! Oroitu utsaz ez dakit noraño ikara sartzen zaidan. Agindu-erazi dit, ez detala beñere agertuko bera ezagutzen detanik. ¡Obe nuke! Eta ez, sartu naizen naspilan sartuta egon..... Zerbait diru ere eman dit; ez dakit zenbat dan bera.... ¡Jaungoikoak nai dezala ni ontatik ondo ateratzea! (Baseñira alderatuaz) Ausardia bea da gero, ni egitera noana egiteko..... ta ala ere egin bea..... Dar-dar nago. Añera baño atzera nayago nuke egin, ta ala ere ezin utzi nezake (Baseñiko atea joaz) ¡Eup! Ni egitera noana zitalkeri bat da, bai, jauna, ez da au gizonen egitekoa, ez jauna, ez, ez dan bezela, ez.....

- Kontxexi* . . . (Basefiko ate-erdia iriki ta azalduaz) ¿Nor da?
- Txomin* . . . Ni, bai... zera, zu, zera... esayozu Garbiñe'ri datořela oneraño.
- Kontxexi* . . . ¡Alajaña! Ez dezu gutxi uste, gure nexka daukagula or atarira edozeñengana bialtzeko. ¡Ja, jai!
- Txomin* . . . Ez, zera.... ni, ez naiz ni
- Kontxexi* . . . ¿Zu etzerala?... ,
- Txomin* . . . Bai ni, bañan zera.... Ibon'ek bigaltzen nau; bai, zera.... Ibon'ek.
- Kontxexi* . . . ¿Ibon'ek?
- Txomin* . . . Bai, Ibon'ek berak, zera... Ibon'ek. ¿Bai al dakizu? Ibon'ek.... e?
- Kontxexi* . . . ¿Ibon al degu orain ere? Emango nioke nik. Atoz bada, atoz bařura.
- Txomin* . . . ¿Bařura? ¡Ez, ez! Atadian, esan du Ibon'ek, zera.... atadian. Ibon'en aginduz itz bi esan beař dizkat atadian.... zera.... atadian....
- Kontxexi* . . . Deitzen ez ba'diogu aseřetu egingo da ta, deitu egin beařko (Bařura joanaz) ¡Garbiñe!
- Txomin* . . . Ibon'ek... bai, Ibon'ek.... ¡Gezuřa da, ta ez txikia, Ibon'ek onlakorik agindu didanik! Ta nik ez det biotzik onlako zatařkeririk egiteko. Ta nik.... ez .. ez... ez.... Baña, sorgiñak ja-kiten badu, betiko ondatuko nau. ¡Auxen da lanbidea! Agindutakoa egin beařko. Baña, Txomin, i ez aiz ořelakoa, ez dezakek ořelako dolorkeritikan ik egin. Egia diok; to, ořela dek. Goazemak, emendik Txomin. Goazemak.
- Garbiñe* . . . (Atadira iřtenaz) ¿Zer da?
- Txomin* . . . A, bai... zera... Ibon'ek, e... Ibon'ek; ba-dakizu... zera... Ibon'en aldetik, zerbait ezkuto esan beař dizula; eta, zera, gauř bertan ¿e? gauř bertan, amařak aldian, zera... atadi onetara etořiko zaizula.

Garbiñe. . . . ¿Ibon'ek? Bera emen zan aixtian eta.....

Garbiñe. . . . Eztakit, e? eztakit. Neri, zera, ořela esateko agindu didate, ta... Agur. (Igasi joaten da.)

AMARGAREN A'TALA.

GARBINE bakarik, azkenean KONTXEXI.

Garbiñe. . . . Aritzekoa da! ¿Zer esan nai ote dit? ¿Eta zergatik berak lenago esan ez dit? Nai ta nai ez.... gaur esan beař didala..... ¿Maite detala, ezagutu ote du? ¿Ta Lide utzi, ta ni ařtzeko asmoa ote du?..... Lide'gatik txoratuta dago..... ořegatik..... Onenean ez..... Gizonak badakite ořelako itxurak egiten. Izan liteke bere biyotza neregana aldendua egotea; Lide, aundizkia dalako emaztetzaz aututzea; ta orain nik daukatan gaitza ezagutu ta nigana biur-tzea..... Nik maite det, bai, egunetik egunera geyago maite det. Aztutzeko alegiñak egiñaren naitasun sutuagoa sořtzen da nere bařenean. Berari ere ori bera gerta lizayoke..... Usteko zuen ni, ařeba bat bezela nintzala beretzako, ta onela, ikusi nauenean, ezagutu du ařeba bat bařo geyago naizela berarentzat.... (Bekokira eskua eramanaz.) ¿Zer ari naiz ni? Nere burua zuzen ez dago..... Ibon eta Lide alkar-enganako jayoak dira; ta ni, Ugarťe'ko alaba Ibon'entzat gutxi naiz..... Ibon'ek nigan zerbait ezagutu bařdu..... nik kenduko diot burutik eta emendik auřera ezkutuagoan nere bařena edukiko det..... Biotza puřukatuko det..... ¿eta zer?

Garbiñe.—4.

Ugaſte'ko alabak ezdu oſelako azpikeririk egingo, ta gutxiago Laſain'go Lide'ri.....

¡Jauna, eman zaidazu egin beaſ detana egiteko indaſa! (Goruntz begiak jasoaz) Zeruan, zeruan izango da nere gogoak egingo duen indaſaren saria. Bai, argi ikusten det ludi au utzi beaſ detala; ezagutzen det nere bizia nigandik dijoala.

¡Aitona! Zuk bakaſik'kupida ematen didazu. Alegiñak egin ditut nere gaitza gordetzeko, bañan zure maitetasunak ageſtu du..... Ez gera ordea luzaroan alkaſen uſuti izango..... An goyen, ¡aitona! samintasunik gabeko zoriona izango da.

Kontxexi. . . . (Baseſiko atletik). ¡Garbiñel

Garbiñe. . . . Ba-noa. (Baseſira joanaz).

Kontxexi. . . . Emakumea, bururik bai al dezu, gaxo zaudela garai ontan atadian egoteko.

Garbiñe. . . . Zaude ixllik, aitonak nabaitu gabe.

Kontxexi. . . . Emen gaude zer dezun ezin asmatuſik, bilduſak aidean, eta zu.....

Garbiñe. . . . Ixo, ixo, ixo... (Saſtzen dira baseſian).

AMAİKAGAREN ATALA

EGUŦZA ta bi auſekuak

Zuaitz-aldetik, Eguſtza, alde batera ta beſtera begiratuaz, otsa ateratzeko bilduſez bezela, ta atzetik beſte bi gizon dituela, ageſtzen da. Bi gizonak atzera utzita bera auſeratzen da esanaz:)

Eguſtza. . . . Iseka ordaintzeko garaya, orain da.

Biyar goizean, nere etxeko leytotik itxasora begiratzean, apaſetan leſtzen dan olatu bakoitzak, bere izkuntz latzaz esango dit: “Eguſtza, Lide ezin liteke Ibon'ena izan”—Lide'k negaſ

egingo du..... Nere biotzak ere egin du.....
¡Kito! (Eskui-aldera begiratuaz.) Ez datoř..... ¿Ez
ote du gizon ařek nere agindua egin? Bai,
egingo zuen; neregatik ez bada, Mañu aztiari
dion bilduřagatik. (Befiz begiratuaz) Oraindik ere
ez datoř. Ez da, ez, berandu, bañan zai dagoa-
nari, aldirik labuřena ere luze deritzayo.

¡Mañu! Gaiztoa da gero zorgin ori..... ta
nik ořelakoa izan beař.

Nai zuen jakin nortzuk diran galdu nai di-
tuanak. Ez ordea nik esan.

Azkař itxi diot aboa uřea eman da. Ařen
begiak orduan, bi ikatz pixtuak ematen zu-
ten..... ¡Gaiztoa da gero atso zorgin ori! (Eskui-
-aldera begiratuaz) Ara, emen datoř (Bereala atzean
dakafzkin bi gizonai esaten die.) Atozte, jaři zaitez-
te emen. (Zuaitz baten atzean jařtzen ditu. Gero be-
rak gerian daukan ezpata ikuitzen du, ta dio:) Ongi
dago..... (Azkeneko begiratzea egiten du, ta bestien
ondoan jařtzen da.) Orain, txintik ere entzun ez
bedi.

AMABIGAREN ATALA

IBON bakafik.

Ibon. (Eskui-aldetik ageřtzen da ta basefiaren afean jař-
irik dio:) Guztia lo dago, ta Garbiñe'k zerbait
ezkutu esan beař ba'dit, bilduřik gabe esan
lezake. Ilargia bakařa, izango degu afeako.
¿Zer ote du? Gero ta gutxiago ulertzen det
zertara nakařen ni onera. ¿Zer zeukan, len
izan naizenean, esan beař didana esan besterik?
Bestela, bigař ařte itxoin, eta ez ni garař oe-
tan onera ekař-erazi..... Onek itxurik ere ez

du. ¡Edozeñek jakiñezkero, zer esango luke!

Gaxo dago, ta oréngatik natoñ..... bestela, ez nuke nik egingo, ta ez berari ere utziko egiten, orlako itxuragabekeririk. (Basefiko atean deituaz:) ¡Garbiñe! (Ibon alki aldera joaten da.) Au ere egin beaño degu..... Deitu ta bereala alki-dun zuaitz-aldera joateko, izan da aitu detan agintza.

¡Gaxua, ez dabil ondo!

¡Nork ezagutu oraingo Garbiñe erori ta itzalduan, lengo Garbiñe leiden ta jostaia!

AMAIKUGAREN ATALA.

IBON ta GARBINE gero EGURTZA ta bi aufferkoak.

Garbiñe basefi-atean ageitzen da, ta Ibon'en aldera auferatzen da. Ibon, befiz, Garbiñe'ri bila pixka bat dijoakio).

Ibon Gabon, Garbiñe.....

Garbiñe Gabon, Ibon.

(Biak alkidun zuaitz aldera egiten dute).

Ibon Gau edera gauñoa. Zeru guziya izaiaua dago.

Garbiñe Ala da. (Ezeritxen dira ta Garbiñe'k dio:) ¿Zer beaño didazu?

Ibon Nik..... ezer ere ez.

Garbiñe Bañan.....

Ibon ¿Zuk zertara ekañ-erazi nazu?

Garbiñe ¡Nik!..... ¡Zuk deitu didazu!

Ibon ¿Nik?

Garbiñe ¡Zuk!

(Ontan Egurtza, laguntzen dioten bi gizonakin Ibon'i ta Garbiñe'ri aufferan jaitzen zayote.)

Egurtza Naiz ixilka ibili.....

Garbiñe ¡Ai!.....

- Ibon* ¡E!.....
- Eguítza*. Luzaroan obenlariak agertzen dira.
- Ibon* Eguítza, zure azpikeri bat da au.
- Eguítza*. (Bi aurrekoai) Ikusten dezute: Ibon, Jaunsoro-
-etxeko nagusia ta Garbiñe, Ugaríte'ko alaba
bakaña, zuaitz onen azpian, gabez, bakañik ar-
kitu ditugu.
- Ibon* Bai, zeroñek soñtu dezun naspil zital baten
bitañtez.
- Eguítza*. Zuek zerate aurreko, ta beañ dan lekuan
agertuko dezute.
- Garbiñe*. ¡Aiton gaxoa! Lotsaz ilko zera.....
- Ibon* ¡Doloña! ez bezteren ¡doloña! Ta Jaun izena
daramazu!
- Eguítza*. Zuk bañon obetoago.
- Ibon* ¡Gezuña!
- Eguítza*. Ikusiko dezu, au jakiten danean, Jaunsoro-
-izena, zein ederki goratua geldituko dan.
- Ibon* Zure izen naskagaña baño garayago.
- Eguítza*. Ikusiko da. (Garbiñe'ri) Ta, zu, emakume:
Neskatx-izena betiko galdu dezu.....
- Ibon* ¡Gezuña!
- Garbiñe*. ¡Ai!
- Eguítza*. Biantandik, gure legeak agintzen duten be-
zela, zure burua, zapiaz estalia agertu beañ
dezu.
- Garbiñe*. (Eguítza'ren aurrean belaunikatuaz) ¡Jauna, añen!
Nitzaz kupitzen ez bazera, nere aitonatzaz
egin zaite.
(Ibon'ek Garbiñe besotik elduta altxa ta baztañ-
tzen du.)
- Ibon* ¡Ez! ¡Ez! ¡Ez! Altxa zaite, Garbiñe. Ori etza-
yozula ezer eskatu. Ori bezelako gizon petral
bati etzayo eskatu beañ..... atera egin beañ za-
yo biziarekin batean. Onela. (Ezpata atera ta
Eguítza'gana dijoa. Onck ere ateratzen du bere espata.)

- Eguftza* . . . Atoz, gauza ba'zera.
(Bi gizonak atzetik Ibon eltzen dute. Au bufuka-
tzen da; ezpata ta soin-estalkia erotzen zaizka.)
- Ibon* ¡Likixkeri, petralak!
- Eguftza* . . . Ez det nere ezpata (Eguftzak ezpata gordiaz)
zikindu nai, zu bezelako gizon loitu ta galdua-
ren odolean.
- Ibon* Azpikeri egileak, beti izan oi dira bildurñi
ta ustelak, baña zu bezin nardagarña iñor ez.
- Eguftza* . . . ¿Ni?.....
- Ibon* ¡Zu, bai, zu!
- Garbiñe* . . . ¡Ai! ¡Ai! ¡Ai! (Garbiñe korderik gabe erortzera di-
joa. Ibon'ek jasotzen du).
- Ibon* Neskatz onen bizia zure bizkañ joango da.
- Eguftza* . . . Emakume oñek neskatz-izena galdu du.
- Ibon* Ez du galdu, ez, naiz zuk, basati-oñek, oñ-
ela nai.
- Eguftza* . . . Len ere esan dizut, bialñandik burua zapiaz
estalia agerñtu beaño duela.
- Ibon* Gezurña diozu, ez du erurik, ez obenik eta
nik bere izena goratuko det.
- Eguftza* . . . Bide bat bakaña daukazu: ezkondu zaitte
berarekin.
- Ibon* ¿Oñen bila al zabiltza azpikeri loitsu oen
bidez?
- Eguftza* . . . Egin zioten iseka, Eguftzak ordaindu du.
- Ibon* Gezurña diozu, basati amonatu oñek.
- Eguftza* . . . ¡Lide ez da Ibon'ena izango!
- Ibon* ¡Petral.... likixkeri.... naskagarñ ori.
- Eguftza* . . . ¡Lide ez da Ibon'ena izango.

Bat-batetan zapia jaxten da.

IRUGAREN EGINTZA.

Antzokian Ugar̃te'ko gela bat ageŃtuko da. Eskuitara ate bat. EzkeŃetara bi ate; lenbizikoa Garbiñe'ren gelakoa ta bigar̃ena sukaldekkoa. Leye bat ere izango da. Orman Itziar'ko Ama'ren irudi bat. Garñera mai bat, kutxa bat eta alki batzuek.

LENENGO ATALA.

UGAR̃TE-ZAR̃ bakañik.

Ugar̃te-zar̃. (Exerita dago) Ez dakit oraindik, ametsak ala egiak diran nere etxean gertatuak. ¡Nere etxeal! ¡Ugar̃tel!.... Oraindaño burua altxeaz eta bekokia goyen jar̃iaz esaten nuen; orma oek nere jayotza ikusi zutela. ¡Ta ar̃okeria bidezkoa zan! Iñioiz ez da nere asabengatik on besterik esan. Beñere ez dute Ugar̃te'tarak, beren buruak, eguzkiaren argira ageŃtzeko, lotsa izateko ezer egin. Inguru oetan dan etxerik zaŃenetakoa da, ta egundaño neretaŃarak, gaizki itz egiteko biderik eman ez dute. ¿Eta orain? ¡Jaungoikoak daki, Ugar̃te'ko aitonarengatik esango dituztenak!.... Nere antziñakoak irabazitako izen ona galdu detala beintzat!.... ¡Eta ofetarako larogei urte izatera iritxi nai! ¡Jauna! Au jakinik zergatik lenago atera ez ninduzun ludi negargaŃi onetatik? ¡Nere bilobaren izen ona gordetzeko utzi ninduzun, eta nik ori egiten jakin ez det. Izen ori luŃperatzen

utzi diot, eta lotsaz estali ditut nere egun laburak. Eriotzak, eriotzak bakañik argituko du nere bizitz ilun au. ¡Atozkil eriotza! ¡Atozkit laxteñ! Izaera lotsagarri onen zama geyegizkoa da neretzat. Ez det geyago bizi nai. Il nai det .. laxteñ... bereala.... ¿Nondik? ¿Nola?... (Alde batera ta bestera ero batek bezela begiratzen du. Azkenik leyo aldera begira gelditzen da esanaz:)
¡A! Ortik luñera lau kana badaude.... naikoa nere izaera bukatzeko. (Altxatzen da, ta pixkaka, pixkaka makil baten laguntzarekin leyo aldera dijoa). Ez didate, bizi naizela, pañik egingo! Il nai det. Bai, jill! jill!... (Otan orman dagoan Itziañ'ko Amaren iduriari begiratzen dio, ta ikaratuta belaunikatuaz dio:)
¡Zertara noa! ¡Ama, azketsi! ¡Azketsi, Ama! ¡Ez dakit zer egiten defan! ¡Naigabeak itxutua nauka! Nere burua jañen! zuzendu ezazu. Lañitasun onetan, lagundu nazazu. ¡Ama! Zuk guztia zenezake, ta aiton kupigañi onen ototza, entzungo dezu.... Bai, entzungo dezu, ta zure bitañtez egipen gañatz onetan egia argi azalduko da. Zugan daukat nere itxaropen guztia. (Altxeaz). ¡Garbiñe gaxoa! ¡Ori zorigailza etoñi zaizu gañera!....

BIGARREN ATALA.

UGARTE-ZAR eta KONTXEXI.

(Kontxexi sartzen da ezkerko lenengo atetik eskuan katiñu bat dakañela).

Ugar-te-zar ¿Nola dago?
Kontxesi Ez ongi..... ¿Nola bada? Lenago mintsu ze-

bilen jeta, ia orain! Neskatx bati egin lezayoteken kalterik aundiena egin diote.

Ugar-te-zar . Ongi diozu.....

Kontxexi Eta guztia..... Eguírtza edo dalako oírek, Ibon, Lide'ren senaígaitzat ikusi ezin duela-ko. Ez da emen beste ezertxo ere.

Ugar-te-zar Egia da. Nik siñisten det Garbiñe'k eíurik ez duela, bañan eíiaren aúrean obenlari bezela ageítu da; burua estaltzera beaítu dute, galdurik neskatxaren izen garbia; ta Ugar-te' ko etxearen omen beti goitua, oso lurperatu da.

Kontxexi Ez geyegi laíritu. Argia oraindik azalduko da, ta egiaren indaíak oraingo gezuíak uxatuko ditu.

IRUGARREN ATALA.

Lengoak eta IBON.

(Ibon, afegei oso eroriarekin saítzen da eskuiko atetik).

Kontxexi Ara emen Ibon. Eguírtzaren azpíkeriaz ¿zerbait jakin al dezu?

Ugar-te-zar ¿Ageririk ez dezu sumatu?

Ibon Alperík izan dira, eman ditudan urátsak..... Nigana etoíri zan gezuí-geznari edo *mandataria* bílatu ezin da. Garbiñe'rengana etoíritakoa beíz.....

Kontxexi Ori, Borda-zaíreko Txomin dala, ba-dakigu. Ongi ezagutu nuen. Al nere begia.....

Ibon Berbera da. Bañan nik bialdu nuela dio beti.

Kontxexi Gezuí-zulo, alena.

Ibon Ongi dakit nik Eguírtza'ren egitekoak dirala oek.

Ugar-te-zar Noski.

Kontxexi Diran bezela.

Ibon ¡Eguñtza! Ederki jakin dezu, zure sarea jañtzen. Erori naiz, elbi bat, armiarmak egindako sarean erortzen dan bezela. Nere burua altxatzeko indarik gabe gelditu naiz. Nere zorigaitz toan daramazkit Lide'ren biotz zauritua, ta Garbiñe'ren bizi erukiz betea. Beñere ezagutu ez ba'ninduten obe zuten ¡Gaxoak!....

Ugañte-zaf . . . ¡Alperik dira negařak! Okeř onetan zuzendu litekean pixka, al dan laxteřena zuzendu egin beař da.

Ibon Zuk agintzen dezuna egingo det. Ba-dakizu, aitona, zure agintza betetzeko geřtu nagola.

Ugañte-zaf . . . Orduan, Ibon, gaur bertan ezkondu beař zera Garbiñe'rekin.

Ibon Gaur bertan.

Kontxexi Garbiñe ezin liteke gaur elizara joan.

Ugañte-zaf . . . Etxean beař ba-da ere gaur, gaur ezkondu beař da ba.

Ibon Ongi da.

Kontxexi Emen dagoan goibeltasuna ikusita, etxe ontan gaur eztayak dirala esateak ere.....

Ugañte-zaf . . . Gaur izango dira bada.

Kontxexi Andregayaren itxurari begiratuta ezkontza baño eriotza bertarago daukala ematen du..... Gaur beintzat..... Noan, noan sukaldera. (Ezkeřeko bigařen atetik joaten da).

Ugañte-zaf . . . Entzun dezu: Garbiñe gaizki dago ta berea-la ezkondu beař zerate, apaiza gaur eguardia baño lenago ekařiaz.

Ibon Ořela egingo da. Lide'ri nion naitasun sutuari, azken-aguř samin eta gařatz bat egiřiaz, neroni joango naiz apaiz jaunaren bila, amařak alderako etoři dedin.....

Ugañte-zaf . . . Ez, Anton nere mořoya bialdu ezazu..... Uste osoa beragan eduki liteke.

Ibon (Atera joanaz) Orain bertan. (Joaten da eskuitik).

LAUGAREN ATALA

UGARTE-ZAR. Gero MAÑU.

Ugar-te-zar. Ez nuen gutxiago uste bere jauntasun eta zuzentasunagandik....

Beste batek onenean, Garbiñe gaxoa, bere izen oinperatuarekin iltzen utziko zuen, geyago begiratu gabe.... Bañan Ibon'ek ez; Lide' ri zion naitasun bizia bazta'peraturik eruaeren itzal atsekabea zuzendu nai du,

¡Eñurik ez dutela, ez det bada xinistuko beren gogo zintzoa ikusirik!

(Eskuiko atia pixkaka irikitzen da, ta Mañu aztiaren burua ageitzen da).

Mañu Oraindano ongi noa.... Aitona bakañik dago ta o'rek ni bultzaka bialtzeko añako inda'rik ez du. (Sa'tzen da, atea beñiz itxiaz).

Zuregatik, Lide, Mañu aztiak bere burua espetxean sa'rtzeko zorian ja'rtzen du. (Ufats batzuek aufera egiten ditu ta aitonak begiratuaz dio):

Ugar-te-zar. ¿Nor da?

Mañu Ni naiz. Ugar-te'ko nagusiarekin itz egitera nato'.

Ugar-te-zar. ¿I? ¿I, Mañu aztiya? ¿Zertara ato'¿ ¿Etxe au geyago nastutzeraz? Ua, uakik nere au'etetik; ez diñat iri itzik entzun nai.

Mañu Noizbait asmo onen bat izan ba'det, oraingoan da bada. Garbiñe'ren izen ona ta zure zoriona daka'zkit.

Ugar-te-zar. Ez diñat xinisten. O'relako asmo ona'k bada'ka'zkin, ¿zergatik ixilka ta iñork ikusi gabe sa'rtu aiz?

Lafain . . . Bestela oneraño etorlizen utzikō etzirate-lako. . .

Ugar̄te-zaf . Eta ez geniñan ezer ere galduko.

Mañu Entzun zaidazu, ta gero nai dezuna esan ezazu.

Ugar̄te-zaf . (Artara berak nai gabe, jafi-erazi ba'luteke bezela).
Tira ba.

Mañu Oroituko zera noski, orain amañen bat egun inguru oetan izan zan ekaitz ikaragaña.
Gaba, inpernuko sañerak izan bea' duen beze-lako beltza zan. Eudia goyen-bean gelditzen etzan. . . Aizearen txistua eunka sugek belañiar-en ondoan jañita egingo lutekien otsa gogoratzen zuen; tximixtak, iluntasun ura noizean bein argiturik, begiak ikaratzen zituzten; eta zuaitzen adafak aizeak ibilirik, diran pixti gaiztoen antzak egiten zituzten.

Ugar̄te-zaf . Ez natxion gero ni, itz politak entzuteko.

Mañu Ni ere ez, esateko. Etzaitut nekatuko.

Ugar̄te-zaf . Ia, bada.

Mañu Mañu aztia aldapa gora zijoan, emen erori ta an altxa, bere txabolara. Noizbait ere irixi nintzan, eta atea ondo itxi ondorean, nere jantzi bustiak aldatu nituen. Gero sua pixtu ta epeltzen nengoela.

Ugar̄te-zaf . ¿Eta zer ajola zaitan neri, ik gau artan egin itukanakgatik?

Mañu Orain esan bea' detanagatik bai.

Ugar̄te-zaf . Esan zan ba-da, esan bea' ba-den.

Mañu Neretzako oso gogof dalako atzeratzen naiz zerbait.

Ugar̄te-zaf . Eskea ba-den, eska zan. eta ua emendik. Ire beñiketak entzuteko gogorik etzeukanat.

Mañu Ez det ezer ere eskatzen, entzun ezazula baizik. Zure onagatik ari naiz.

Ugarfte-zañ . ¿Zer, bada?

Mañu Ara su-ondoan nengoela ba, esan detan be-
zela itz otsa atadian somatu nuen. Lenengo
nere iduripenen bat izango zalakoan, ez nuen
artakotzat aritu..... Gero, argi ezagutu nuen
ordea, etzala nere irudipena. ¿Nor ote zan?
Etsayak eta nik.....

Ugarfte-zañ . Biak etsai asko.

Mañu Bakañik izan genezakegun, gau arñan, men-
di ura igotzeko ausañdia.....

Bereala atera nintzan nere zalantzetatik,
atean deitu zutelako, esanaz:—“Mañu aztia,
iriki ezazu, zure beañean naiz ta”.—“¿Nor ze-
ra?”—galdetu nuen.—“Eguñtza jauna”—eran-
tzun zuen.

Ugarfte-zañ . ¿Eguñtza?

Mañu Eguñtza, bai, Eguñtza.

Ugarfte-zañ . (Lari-lari Mañu'ri begira jañiaz): Eta... eta... ¿zer
geyago?

Mañu Begiratu nuen, ate zirikikitotik eta iru zaldiz-
ko zekazkien auriñan.

Ugarfte-zañ . Eta actakoenbat....

Mañu Itxegon. Itz egin zuena jatxi zan, eta argi
ezagutu nuen jantzian jauna zala.

Ugarfte-zañ . ¿Eguñtza.....?

Mañu Noski. Iriki nuen atea, ta bereala jaun añek
bestiai esan zioten: “Itxegon ezazute”.

Ugarfte-zañ . ¿Eta iri, iri zer esan ziñan?

Mañu Sañtu zan geyo gabe nere txabolan eta su-
-ondoan jañiaz esan zidan: Añituko zera Mañu,
gau onekin zuregana etoñtzeaz. Jakin ezazu
bada, ekaitz ikaragañi au, utsa dala, nere bañ-
enen dagoen aldamenean jañiezkero”.

Ugarfte-zañ . ¡Inpernuko suak beañ lituke bere bañeanean!

Mañu Zion gañera: “Gizon batek itzal egiten dit,

eta bera galdu bitartean, kixkaltzen dago nere odola. Jakiñikan, zuk, txarakeriak ederki ta eskutuan egiten dakizula, zugana nator egin bea detanaren galdez”.

Ugarte-zañ. Jauna bezelako laguntzalea.

Mañu Gero azaldu zidan, emakume bat autu zuela emaztetzat.

Ugarte-zañ. Bai.....

Mañu Eta bere aitak baimena eman ta gero, emakume orek ezetza eman ziola, beste bati bayetza lenago eman ziolako.

Ugarte-zañ. Ala den.....

Mañu Nik pañ egin nion.....

Ugarte-zañ. Paña.....

Mañu Esanez, ur gutxi bea zuela itotzeko; ta naikoa zuela, galdu nai zuen gizon ori, neskatxen batekin bakarik, gabea nunbait jañ-erazitzea...

Ugarte-zañ. Ik soñtu unan.....

Mañu ¡Eta berak eta beste bi gizonak ikusirik bea zan lekuan salatzea!.....

Ugarte-zañ. ¡Zorgin madarikatua!.....

Mañu Gizon afeak, nor baldin ba-zan, neskatx ura emaztetzat añtu beaño zuela.

Ugarte-zañ. I aiz, i, nere Garbiñe'ren izen ona galdu duena.

Mañu Bai, baña.....

Ugarte-zañ. ¡Zorgin nazkagaña!

Mañu Kendu bezela, biuñtuko diot.

Ugarte-zañ. Ago ixilik, biziarekin ere ez den ordainduko egin denan gaitza.

Mañu Nik ez nekien... .

Ugarte-zañ. Lepua biuñitu ta ere ez.

Mañu Nik ordea.....

Ugarte-zañ. Atso zorgin ori.... ¡leñtuko aut! (Ugarte-zañak jotzeko zorian makila altxatzen du, ta Mañu'k oju bat egilaz alde batera egiten du.)

Mañu ¡Ai!
Ugañte-zañ ¡Txiki-txiki egingo aut!!

BOSGAREN ATALA

Lengoak IBON eta KONTXEXI.

(Ibon eskuiko atetik ta Kontxexi eskefeko bigaren atetik laxterka ateratzen dira.)

Ibon ¿Zer da?
Kontxexi ¿Zer da emen?
Ibon ¿Zer egiten du atso onek?
Ugañte-zañ Ori da, Ibon, petral ori, guri kaltea egin diguna.
Kontxexi ¿Zorgin ori?
Ibon ¿Zu?
Mañu Ni..... baña.....
Ibon Esaidazu laxter: ¿zer, nola ta noiz, egin dezu?
(Ibon'ek esaten ditu itz abek, zofotz-zofotz Mañu'ren afean jafiaz.)
Mañu Eguñtza'k, nik erakutsita; gezuñ-geznari edo mandatariak nik aukeratuta, arapatu zinduzten gau arñan, eta gero salatu zaituzte. Nik antolatua zan guztia.
Ugañte-zañ ¡Atso zital, gaxto oñek!
Ibon (Aitona laztanduaz) ¡Au poza, aitona! Gure eñu-eza ageñtu da.
Kontxexi ¡Aitona! Oñra egia azaldu.
Ibon ¡Poztu zaitel!
Kontxexi ¡Poztu gaitezen!
Ugañte-zañ (Ibon'i alde batera eginaz) Gaztiak zerate, ta gutxi ikusten dezute.
Ibon ¿Zergatik?
Kontxexi ¿Nola?

- Ibon* Berak diyo.
- Kontxexi* Berak aitoñtu du.
- Ugañte-zañ* ¿Eta nork xinistuko dio Mañu aztiari?
- Kontxexi* Izan ere.....
- Ibon* ¡Ala da! Bere itzak indañik ez du.
- Mañu* Banekien zer gertatuko zan, eta oñengatik joan naiz lenago bi gezuñ-gezlari edo mandatariakin Lañain jaunarengana, ta bere auñean azaldu degu egia, dana dan bezela aitoñtuaz.
- Ugañte-zañ* ¿Eta Lañain'go jaunak zer esan du?
- Mañu* Ezaguturik egia, Garbiñe'ri neskatañ'ren izen garbia biuñtu beañ zayola burua estaltzen dion zapi lotsagañia kendurik.
- Kontxexi* ¡Alaere! Jaungoikoari eskeñak!
- Mañu* Emen dezute laxteñ Lañain'go jauna bera, egindako okeñak zuzentzera. Bereala datoñela esan dit.
- Ibon* Aitona: ¿orain poztu al gintezke?
- Ugañte-zañ* Orain, bai.
- Kontxexi* Garbiñe'ri beñi on au ematera noa, nagusi; ta gañiera ekañi-erazi egingo det.
- Ugañte-zañ* Zoaz, bai, zoaz..... ¡Itziar'ko Ama, eskañ-ikasko! (Kontxexi joaten da ezkeñeko lenengo atetik) Ugañte'ko orma zañai biuñtuko zayote orain asabengandik jasotako izen ona.
- Ibon* Eta zu, Mañu: ¿zer burutasunek eman dizu agerñpen au egiteko?
- Mañu* Ez nekien nor zan Eguñtza'k galdu nai zuen gizona. Gero jakin det, zu ziññala, ta nas-pil ura Lide'ren kaltean zala. Ta nik Lide'ri kalte txikiena egin bañio len utziko nuke nere besoa moztutzen.
- Ibon* Eskañikasko.
- Mañu* Oñengatik egin detana egin det izan al detan azkañena, naiz gero espetxean nere burua

ikusi. Lide da neretzat iñor ez bezelakoa.

Ibon Beste askorentzat ere bai.

Mañu Gaiztoa ba-naiz ere, ez diot Lide'ri kalterik egingo.

Ugarte-zar Ire bizian, gau' egin den lenengo gauz on bat.

Mañu Esanak esan, ba-noa. Txa'keriak egiten ba-ditut, Lide'ri ez..... Lide'ri ez.... ez. (Joaten da eskuiko aldetik.)

SEIGAREN A'TALA

UGARTE-ZAR, IBON, KONTXEXI ta GARBINE.

Ibon ¡Aitona! Gure atsekabeak alde egin du.

Ugarte-zar Bai. Ibon. Ez naiz beñere aztuko zure gizontasunaz. Gizon bezela azaldu zera.

Ibon Noski. Egu'rtza baño gizonago.

Ugarte-zar Ez zaidazula aitatu ere izen lotsagari ori.
(Garbiñe, burua zapiaz eztalia, doi-doi Kontxexi'ren besotik datoñ. Ibon'ek bi alki jaftzen dizka: bat exeritzeko ta bestea onak ipintzeko.)

Ibon Ara Garbiñe. ¡Gaxoa! Burua estalia dauka oraindik.

Ugarte-zar ¡Biloba! Zoriona gure etxean sañtu da. Burua estali gabe ibiltzeko eskubidea ba-dezu..... Zure eñu-eza ageñtu da.....

Ibon Bai, Garbiñe; egin diguten azpikeria argi azaldu da, ta ez daukazu zergatik burua estali.

Kontxexi (Garbiñe'ri buruko zapia kentzera egiten du, esanaz:) Beñere etzuen zapi onek estali bea', neskatzik garbienenaren burua.

Ugarte-zar Etzayozula kendu, Kontxexi. Jafi diotenak kendu dizayotela.

Ibon Ala da.

Ugarte-zaf Alaitu zaite Garbiñe. Erú-eza azaldu dan bezela, sendatu ere laxter egingo zera; zure aitonaren azkeneko urteak alaitzeko, Ugarte'n lenagoko egun zoragafiak berpixtutzeko..... Izen ona biurtu dizun Amak, osasuna ere biurtuko dizu.

Garbiñe Egin lezake, aitona, berak orela nai ba-du; bañan..... Goiko-jaunak beregana eraman nai baldin ba-nau..... ¿zergatik guk ezetz esan bea' diogu? (Ugarte-zaf bigafengo ate-aldera negafez dioa, ta esaten du.)

Ugarte-zaf Lore iga'rtua ez da berpixtutzen. (Joaten dira Ugarte-zaf ta Kontxexi atzetik sukaldera.)

ZAZPIGAREN ATALA

IBON eta GARBIÑE.

Ibon ¡Au poza Garbiñe! Egin diguten azpikeria age'rtu da, garbi gelditu gera, ta orain Lide maite nezake, batere kez'kik gabe. ¡Bai zorionekoak gerala!

Garbiñe Bai..... Lide..... zu..... orela izango zerate....

Ibon Ta zu ere bai. ¿Orelako be'ri ona a'rtuta etzera geyago poztutzen?

Garbiñe Bai, Ibon; neretzako zorionik aundiena da nere burua garbi ikusten dutela jakitea, ta nere erú-eza age'rtu dala ikastia.

Ibon ¿Nola zaude ba ain eroria?

Garbiñe ¡Gaxo nago! Emen, biotz-aldean, orelako la'rtitasun bat nabaitzen det..... eta nere eriotza...

Ibon Eriotza ez, aitatu ere ez dezu egin bea'.

Garbiñe Bai, Ibon, bai.

- Ibon* Gaxotasuna bakarik, ta ori Eguřtza'gatik.
Al bańa, utzi neri. Nere ezpatak ařapatuko du.
- Garbińe* ¡Ibon! Ařen eskatzen dizut, etzazula ořela-
korik egin. Nik azketsi diot, zuk ere ořela
egin beař diozu, Ibon.
- Ibon* ¡Garbińe! Ařek zure osasuna galdu du.
- Garbińe* Ařek..... ez.....
- Ibon* ¿E? ¿Nola?
- Garbińe* Lenago ere gaxo nengoan.... Agindu zai-
dazu, Ibon, ez diozula gaitzik egingo....
- Ibon* Zuk ořela nai ba-dezu.....
- Garbińe* Nik agintzen dizut.
- Ibon* Nai dezun bezela egingo det.
- Garbińe* Bai; ori egin beař dezu. Ibon, gaizki
nago.....
- Ibon* Zuk uste dezun ańa ez.
- Garbińe* Bai, bai. Eta apaiz jaunari etořtzeko esan
beař diozu; laxteř, uste det, bere laguntza ongi
iltzeko beařko detala.....
- Ibon* Apaiz jaunari, gure, uste zan ezkontzarako
deitu zayo, ta etořiko da. Bańa ba-dirudi, Gar-
bińe, zeořek eriotzari deitzen diozula... .
- Garbińe* Ez..... ez.....
- Ibon* Lide ta ni zorionaren jabe egingo gera, ta
zu ere zoriontsu egingo zaitugu.
- Garbińe* Bai, bai; zorionekoak izango zerate, ta ori
izango da neretzat ere zorionik xamuř eta
atsegińena.
- Ibon* Ba-nekien, Garbińe.
- Garbińe* Zuek ondo, alai, pozkiro zeratela jakiteak,
nere biotzaren zale guztiak aseko ditu.
- Ibon* Laxteř ikusiko dezu ba-da. Lařain jauna da,
zure eřueza aitořtu beař duen ekadoya; bere
bińa noa, ta gerokin etořiko da Lide ere, gure
atsegintasun pozgařia emen iķuři dezazun.

GARBIÑE bakafik.

Garbine... Nere barunean gertatzen dana, neronek ez dakit, eta ezin ulertu det....

¿Pozik nago?..... ¿Ilun nago? Poza ta samintasuna nere gogoan, biak batean daude. Neskatzaren izen garbia neregangatzea pozik aundiena da. Bañan..... gezurfezko erua nere gain zegoen bitartean, Ibon'en jabe izateko bidean negoen. Orain betiko alde egin dit. Erurik gabe gelditzen naiz, baña maite detan gizona gabe ere bai. Erúaren azpian negoeanean gizon ori neretzako nuen. ¿Zertarako ordean naitasuna besterentzat ba-zeukan! Buru guztia nastu beaí zait, zer esaten detan ere ez dakit. Nere biotza, eriotzaz joa dago Ibon'ek Lide maite zuela ezagutu nuen egunetik. Bai, Ibon, zuk jakin gabe, lokari gogoréz bezela lotua zeukazun nere biotza, ta nik azkatzeko egin detan indaréz purukatu da. Ezin bizi niteke: gero ta gero nere asnasa larriago ta estuagoa da. Naigabeak itotzen nau. Ludi ontatik ba-noala ezagutzen det.

¡Aitona! azkeneko urte oetan zure gogoa
pozez bete nai nuen, len igarotako naigabeak

ordaintzeko!... ¡Ta nik!.... nik eman bea' dizut
aundienetako bat!

BEDERATZIGAREN ATALA

GARBINE, UGARTE-ZA' eta KONTXEXI.

(Ugar-te-za' ta Kontxexi sukaldetik ateratzen dira.)

- Ugar-te-za' . . .* ¿Baka'rik al zaude, Garbiñe?
Kontxexi . . . ¿Baka'rik? ¿Zer egin du bada lbon'ek?
Garbiñe . . . Joatea egin du. Orain arte emen egon da.
Ugar-te-za' . . . Jakin izan ba-nu baka'rik zeundela.....
Garbiñe . . . Ba-dakizu, baka'rik egona'ren, beti nere go-
goan zaitudala, ta nere ezpañetatik zure ize-
nak alde egiten ez duela.
Ugar-te-za' . . . ¡Bai gozoa zerala, Garbiñe! Zure itz eztitsu
gabetanik, ¿nola naidezu ni bizitzea?..... ¿Nola
zaude?
Garbiñe . . . Gaizki, aitona, gaizki.
Kontxexi . . . Etzazula o'elakorik aitatu ere.
Garbiñe . . . Bai, gaizki nago.
Ugar-te-za' . . . Orain guztia zuzendu dan onetan etzera ne-
re aldamenetik joango.....
Kontxexi . . . Zer joan bea' da.
Garbiñe . . . Zuretzako minkaitza bai da, ni zugandik
ur'utiratzea; neretzako ere, ¡aitona! zu minkaitz
ikustea, da, garai ontan, biotza geyena samin-
tzen ditana..... Bestela, er'beste onetako neke
ta ga'raztasunak zeru ede'reko zoriontasunaz
aldatzea ez da negarga'ria, pozga'ria baizik.

- Ugarite-zaf* . . . (Negafez) Ondo diozu, erbeste negargarrian bizi gerala; zuk loretzen zenduan neretzat, ta zuk alde egiñezkero, ni ere laxter izango naiz zure ondoan. (alaituaz)
- Kontxexi* . . . Tira, tira, utzi itzazute izketa negarti oek; eta emen, poztu, alaitu egin bear da.
- Ugarite-zaf* . . . Ongi dio, Kontxexi'k. Ofela da
- Garbiñe* . . . Aitona: ezin ordea.
- Kontxexi* . . . Bai, bai: egiñalak egin bear dira. Erueza azaldu danekzero atsegin agertu bear gera.
- Ugarite-zaf* . . . Ori da, gure poztasuna ezagutu dedin
- Kontxexi* . . . Bereala emen da Larain'go jauna.....
- Ugarite-zaf* . . . Izan ere, Larain'go jauna.....
- Garbiñe* . . . Bai..... Larain'go jauna.....
-

AMARGAREN ATALA.

Lengoak, LARAIN, LIDE, ANDERE-LAGUNA, IBON,
ZAINDARIA ta GUDARIAK.

(Eskuitik atea irikitzen da, agertzen da Zaindaria, ta besoa altxeaz esaten du:)

- Zaindaria* . . . Larain'go jauna
(Sartzen dira gelan Lafain, Lide, Andere-laguna, Ibon eta Gudariak)
- Ugarite-zaf* . . . ¿Zu ere etorri zera, jauna?
- Lafain* . . . Larain'go jaunak, egin bear duena, beti egiten du, eta gaur nere eginkizuna etxe on-tan dago.
- Ugarite-zaf* . . . Eskarikasko.
- Lafain* . . . Aurrean zeraten guztiok entzun ezazute: Ez-pagabeko agiriak, Garbiñe'ren erfu-eza garbi azaldu dute, ta nik, ekadoi bezela, erabakitzen det berri au zabaldn dedila biztanle guztien ar-

tean. Beraz, Garbiñe, garbi ezagutzen zaitugu, ta garbi azaldu beař zera. Au ořela izanik, zaindaria, ekadoyaren izenean, kendu zayozu buruko zapi ori.

Lide Ez, aita; neronek kenduko diot.

Lafain . . . Nai dezun bezela

Lide (Lenbizi misu emanda kentzen dio Garbiñe'ri buruko zapia luřera boteaz) Zu aña poztutzen naiz, Garbiñe.

Garbiñe . . Sinisten det, Lide.

Lafain . . . Orain, ekadoyaren erabakia ikusirik ¿Ugařte'ko alaba Garbiñe, ezagutzen al dezute neskatz garbi bezela? (guztiak eskuiko besoa altxeaz diote:)

Guztiak . . . ¡Bai!

Lafain . . . Ořela legearen aginteak osatuko dituzute. (Garbiñe'rengana auřeratuz) Nere zorjona.

Garbiñe . . . Eskarikasko jauna.

Lafain . . . Ez dezu zer eskeř emanik. Zikindua bezela ageřtu ziñanean, ni izan nitzan auřena zure gain, gogořkiro legea botatzen. Ezaguturik ez dala ořelakorik; nik laguntzat neukan baten azpikeria besterik ez dala, ni naiz lenena, zure buruko-estalki lotsagařia kentzen, zure eřu-eza aitořtu ta zure izena goratzen. (Gero Ugařte-zař' engana joaten da) Zuri ere nere zorjona, Ugařte.

Ugařte-zař . . . Eskarikasko.... Alderdi ořetatik nere biotza zanpatzen zuen aři aundi bat, kendu ba-lidateke bezela nago.... bañan, ikusten dezu jauna, nere bilobak zer itxura daukan.... ¿Galdu beař ote det?

Lafain . . . Eraman duen galbidearen lotsak gaxotu du, poz onek sendatuko du.

Ibon ¡Jakiña, aiona! Oraindik... (Irurak izketan bezela)

Garbiñe . . . Zuk ez dakizu, Lide, zenbat eskeřtzen dizudan, ni ikustera etořtzea....

Lide ¿Zer uste zenduen? ¿Ni zutzaz aztuta ne-goala? Lenago eto'ri ez ba-naiz, nere aitak utzi ez didalako izan da.....

Garbiñe Ongi egin du zure aitak.

Lide Bañan..... Utzi ditzagun orain izketa ilun oek eta alaitu zaite Garbiñe.....

Garbiñe Alpeñik.....

Lide Eto'rkizun ede'ra daukagu aurrean.

Garbiñe Zuk bai, *Lide*.....

Lide Bai zuk ere

Garbiñe Nik ere bai..... emen ez ordea: goyen.

Lide Ez, Garbiñe. Emen eta goyen. Zuk oraindik osasuna ta zoriona iritxi bea' dituzu.....

Garbiñe Gogo gaitzak, ez daukate emen sendagairik
(Atadi-aldeetik batek "Itxasoa" abestutzen du.)

Bañenen (batek) Itxasoa laño dago
 Bayona'ko alderaño
 Nik zu zaitut maiteago
 Txoriyak beren umeak baño

(Abesti-bitañean, Garbiñe'k Ibon'i begiratzen dio.
Lide'k ikusten du, ta eskua bekokira eramanaz esaten du beretzako:)

Lide (¿Zer gogoratu zait? ¿O'ela ote da?)
(Abestiya bukatzen da, ta Garbiñe'k baka'rik ba-le-goke bezela esateñ du:)

Garbiñe (Zorionekoak, beren naitasuna age'rtu leza-tekeanak)

Lide (Garbiñe'ri begiratuaz) Garbiñe.....

Garbiñe ¡E!

Ugañte-zañ ¡Zer da!

Kontxexi ¿Zerbait al du?

Lide Ez..... ez da ezer..... (Ixil-aldi txiki baten ondor-en) Garbiñe: zuk, Ibon maite dezu..... (Garbiñe'k asnas lañ bat egiten du, ta ezer esaten ez du) Orain ezagutzen det zure gaitza. ¡Garbiñe gaxoa!

Garbiñe Au eskutuan neukala, il nai nintzan.....

- Lide* Ondo gordea zeneukan.
- Garbiñe* Zuk ezagutu dezu. . . nik.... aitoitzen det.
- Lide* Oñengatik oñelako aldaketa zure arpegian
izan zan.
- Garbiñe* Ibon'ek maite zindula ezagutu nuenetik.
Ezin . ezin aztu.
- Lide* Eta ala ere alegiñak egin dituzu, ni Ibon'
ekin batutzeko.
- Garbiñe* Ori bai. . . al guztia.
- Lide* Ez dizut befñere bea' bezela eskeñtuko
(Garbiñe'k befiz ere asnas lafi bat egiten du, ta
doi-doi esaten du:)
- Garbiñe* Garbiñe'k egiten dizun azkeneko eskaria
da, bere aitoñpena ezkutuan eduki ezazula
- Lide* Nere bañeñean ezkutatua geldituko da.
- Garbiñe* Bai..... Lide.. .. ni banoa..... Ibon
- Lide* (Deituaz) Ibon... . Ibon.....
- Ibon* (Alderatuaz) ¿Zer dezute? ¿Zer dezu, Gar-
biñe?
(Garbiñe'k Lide ta Ibon'en eskuak alkañtzen ditu
esanaz:)
- Garbiñe* Ibon... . Lide . Zuen otoitzetan, Garbiñe'
tzaz aztu etzaitetze.
- Ibon* Beti gogoan idukiko zaitugu.
- Lide* Beti zutzaz oroituko gera.
- Garbiñe* Bai..... Zorionekoak izan zaitetze..... ¡a!
- Lide* ¡Aitona! ¡Aita! (Garbiñe'ren inguruan jañtzen dira)
- Ugañte-zaf* ¡Nere biloba maitea!
- Kontxexi* ¡Gure nexka zoragañia!
- Garbiñe* ¡Jaungoikoak oñela nai du! ¡Agu' aitona!
Ni ba-noa.....
- Ugañte-zaf* Laxte' zure bideari jañaituko diot.
- Garbiñe* Orain..... Agu'..... (Goruntz begiak jasoaz) Jau-
na..... (iltzen da.)
- Lide* (Deituaz) ¡Garbiñe! ¡Garbiñe! (Negañez) ¡ll da!

(Guziak belaunikatzen dira)

Ugarite-zañ . ¡ll!

Larain Jaungoikoaren aurera iritxi da.

(Atadi-aldeetik beriz batek "Itxaso" abestutzen du.)

Barenen (batek)

Gure oroiz aita dago

Lañopean gaberano

Nik zu zaitut maiteago

Añaitxuak ura baño.

(Abesti au entzuten dan bitartean zapia poliki-poliki jaxten da.)

A M A Y A .

